

- 3 ARALIK 2024 -

ENGELSİZ ZEYTİNBURNU FİKİR ATÖLYESİ

KURULLAR

Onursal Başkanlar

Ömer ARISOY (*Zeytinburnu Belediye Başkanı*)
Prof. Dr. Adnan YÜKSEL (*Biruni Üniversitesi Rektörü*)

DÜZENLEME KURULU

Prof. Dr. Adnan ÖMERUSTAOĞLU
(*Biruni Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dekanı*)

Prof. Dr. Uğur CAVLAK
(*Biruni Üniversitesi Engelli Öğrenciler Birimi Üyesi*)

Prof. Dr. Hüseyin AYDIN
(*Biruni Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dekan Yardımcısı*)

Sami ÜNLÜ
(*Zeytinburnu Belediyesi Sosyal Yardım İşleri Müdürü*)

Arş. Gör. Gülşah PABUÇÇU
(*Biruni Üniversitesi - Özel Eğitim Öğretmenliği*)

BİLİM KURULU

Prof. Dr. Adnan YÜKSEL	Dr. Öğr. Üyesi Özlem İLKER
Prof. Dr. Adnan ÖMERUSTAOĞLU	Dr. Öğr. Üyesi Remziye AKARSU
Prof. Dr. Lütfü İLGAR	Dr. Öğr. Üyesi Tayfun YEŞİLŞERİT
Prof. Dr. Uğur CAVLAK	Dr. Öğr. Üyesi Tuba TERECE
Dr. Öğr. Üyesi Erdem TÜFEKÇİ	Öğr. Gör. Cem TURAN
Dr. Öğr. Üyesi Fenise Selin KARALI	Öğr. Gör. Kemal KOÇAK

30.10.2025

TAKDİM

Bir şehrin gerçek gücü, bütün bireylerinin hayata aynı coşku ve kararlılıkla katılabilmesinde ortaya çıkar. Sosyal yaşamın her alanında var olabilmek, herkes için temel bir hak olduğu kadar şehre karakterini veren bir zenginliktir. Engelli bireylerin karşılaştıkları sorunların, şehrin ruhuna işleyen bir dayanışma duygusu ile aşılması ve bütün paydaşlarının bu dayanışma duygusunu hissetmesi şehrin artık bir yuva olduğu anlamına gelir.

Zeytinburnu'nda engelli hemşehrilerimizle ilgili yürüttüğümüz bütün çalışmalar, bu anlayışın izlerini taşıyor. Eğitimden kültürel hayata, teknolojiden istihdama, sağlıktan sosyal hizmetlere uzanan geniş bir yelpazede engelli hemşehrilerimizin kendi yollarını çizebilmeleri için çaba gösteriyoruz. Hayatı zenginleştiren asıl unsurun dayanışma olduğuna, toplumsal engellerin ancak hep birlikte aşılabileceğine inanıyoruz.

3 Aralık Dünya Engelliler Günü münasebetiyle, Biruni Üniversitesi ile birlikte düzenlediğimiz Engelsiz Zeytinburnu Fikir Atölyesi'nde; akademisyenler, sağlık ve rehabilitasyon profesyonelleri, özel eğitim uzmanları, dil ve konuşma terapistleri, psikologlar, sosyal hizmet uzmanları, yerel yönetim temsilcileri, engelli bireyler ve aileleri aynı masa etrafında buluştu. Birçok önemli mesele üzerine düşündüler ve engelli hemşehrilerimiz için çözüm önerileri sundular. On çalışma masası ile yürütülen bu ortak akıl sürecinin toplumsal engelleri kaldırmak ve engelsiz bir Zeytinburnu'na ulaşmak için güçlü bir köprü niteliği taşıyacağına inanıyorum. Atölyenin hayırlara vesile olmasını umuyor, emeği geçen herkese yürekten teşekkür ediyorum.

Ömer ARISOY
Zeytinburnu Belediye Başkanı

ÖN SÖZ

Engellilik, bireyin kendisinde “var olan bir eksiklik” değil; toplumun, kurumların ve hizmetlerin henüz tam olarak uyum sağlayamadığı alanları görünür hale getiren güçlü bir göstergedir. Bu bakış açısı, yalnızca bir sosyal adalet meselesi değildir; aynı zamanda bilimsel, tıbbi ve eğitimsel bir sorumluluktur. Zeytinburnu Belediyesi ve Biruni Üniversitesi iş birliğiyle, 3 Aralık Dünya Engelliler Günü kapsamında düzenlenen “Engelsiz Zeytinburnu Fikir Atölyesi”, bu sorumluluğu hem akademik düzeyde hem de yerel düzeyde üstlenme irademizin somut bir ifadesidir.

Bir çocuk nöroloğu ve genetik alanında çalışan bir hekim olarak şunu çok iyi biliyorum: Gelişimsel farklılıklar, nörolojik durumlar, doğuştan gelen ya da sonradan edinilen engellilik türleri; yalnızca tıbbi bir tablo olarak ele alınamaz. Bu durumlar; eğitime erişimi, sosyal katılımı, istihdamı, bağımsız yaşamı, aile bütünlüğünü ve toplumsal aidiyeti doğrudan etkiler. Dolayısıyla engelli bireyi merkezine alan her politika, sağlık hizmetleriyle sınırlı kalmamalı; eğitimden rehabilitasyona, psikososyal desteğe, teknolojik erişime ve kent yaşamına kadar tüm boyutları kapsamalıdır.

“Engelsiz Zeytinburnu Fikir Atölyesi”nin en değerli tarafı, tam da bu bütüncül yaklaşımı hayata geçirmiş olmasıdır. On farklı çalışma masasında; erişilebilirlik ve ulaşılabilirlik, belediye sağlık hizmetlerinin niteliği ve erişimi, rehabilitasyon olanaklarının yeterliliği, eğitim ve istihdam süreçlerinde karşılaşılan engeller, sosyal ve kültürel yaşama katılım, barınma ve yaşam koşulları, dijital ve teknolojik erişim hakkı, engelli bireylerin ailelerinin psikolojik ve sosyal destek gereksinimleri, özel eğitim ve destek eğitim hizmetlerinin niteliği ile dil, konuşma ve iletişim becerilerine ilişkin güçlükler detaylı biçimde değerlendirilmiştir. Her başlık yalnızca sorun tespitiyle sınırlı kalmamış; uygulanabilir çözüm önerileri ve sorumluluk alan kurumlara yönelik çağrılarla somutlaştırılmıştır.

Nörolojik ve genetik düzeyde herhangi bir farklılık yaşayan bir çocuğun, erken dönemde doğru tanı ve nitelikli izlemle desteklendiğinde eğitim sisteme daha güçlü katıldığını; uygun rehabilitasyon imkânlarına ulaştığında bağımsız yaşam becerilerini geliştirebildiğini; kapsayıcı sosyal ortamlara dâhil olduğunda benlik algısının, özgüveninin ve yaşam doyumunun belirgin şekilde arttığını her gün görüyoruz. Bu yüzden erişilebilir bir kaldırım, güçlendirilmiş bir rehabilitasyon merkezini, konuşma-dil terapisine zamanında ulaşımı, kapsayıcı sınıf ortamını ya da istihdama açık bir belediye uygulamasını “yan hizmet” olarak değil, temel hak olarak görmek zorundayız.

Biruni Üniversitesi olarak bizler bilimin toplumsal karşılığını üretmekten yanayız. Bu atölyenin çıktıları bizim için bir rapor olmanın ötesindedir; yerel yönetimle birlikte hayata geçirilebilecek iyileştirme planlarının, eğitim programlarının, aile destek mekanizmalarının ve izlenebilir standartların başlangıç noktasıdır. Üniversite olarak hem sağlık bilimleri alanındaki uzmanlığımızı hem de eğitim fakültemizin kapsayıcı eğitim konusundaki birikimini bu sürece taşımayı bir görev kabul ediyoruz.

6

Ayrıca bu çalışma, engelli bireylere yönelik hizmetlerin “onlar için” tasarlanıp “onlar olmadan” konuşulamayacağını bir kez daha kanıtlamıştır. Masalarımızda yalnızca akademisyenler, uzmanlar, belediye temsilcileri değil; engelli bireylerin kendileri ve aileleri de fikir üretmiştir. Bu katılım sadece kıymetli değil, zorunludur. Çünkü gerçek ihtiyaçlar, sahadan gelen deneyimle tanımlanır.

Bu sürecin hayata geçirilmesine katkı sunan Zeytinburnu Belediyesi’ne; özverili çalışmalarıyla masalara yön veren akademisyenlerimize, öğretmenlere, hekimlere, dil ve konuşma terapistlerine, psikologlara, sosyal hizmet uzmanlarına; engelli bireylere ve ailelerine en içten teşekkürlerimi sunuyorum. Onların katkısı, bu çalışmanın en güvenilir bilimsel verisi ve en güçlü ahlaki dayanağıdır.

“Engelsiz Zeytinburnu Fikir Atölyesi”, kapsayıcı bir kenti mümkün kılmak için atılmış bir adım değil, bir taahhüttür. Bu taahhüdün takipçisi olacağımızı ve burada ortaya konan çözüm önerilerinin yalnızca yazıda kalmaması için üniversite olarak gerekli bilimsel ve kurumsal desteği vermeye devam edeceğimizi özellikle ifade etmek isterim.

Her bireyin bağımsız, onurlu ve tam katılımıla yaşayabildiği bir Zeytinburnu mümkündür. Bu hedef, ertelenebilir bir ideal değil; bugünden başlayan bir görevdir.

Prof. Dr. Adnan YÜKSEL

Rektör
Biruni Üniversitesi

TEŞEKKÜR

3 Aralık Dünya Engelliler Günü, yalnızca bir anma ve farkındalık günü değil; aynı zamanda sorumluluklarımızı gözden geçirdiğimiz, birlikte daha adil ve kapsayıcı bir yaşamı nasıl mümkün kılabileceğimizi yeniden düşündüğümüz bir gündür. Zeytinburnu Belediyesi ve Biruni Üniversitesi iş birliğiyle düzenlenen “Engelsiz Zeytinburnu Fikir Atölyesi”, tam da bu sorumluluk bilinciyle hayata geçirilmiştir.

Bu çalışma; engelli bireylerin yaşamın her alanında karşılaştıkları engelleri görünür kılmayı, bu engelleri ortadan kaldırmaya yönelik somut ve uygulanabilir çözüm önerileri üretmeyi ve bu önerileri ilgili paydaşlarla paylaşarak hayata geçirmeyi amaçlamaktadır. Atölye kapsamında oluşturulan 10 çalışma masası, konuyu yalnızca tek bir açıdan değil; erişilebilirlikten sağlığa, eğitimden istihdama, dijital erişimden sosyal yaşama, barınmadan aile desteğine kadar bütüncül bir çerçevede ele almıştır.

Çalışma masalarımız:

- Engelli bireylerin erişilebilirlik ve ulaşılabilirlik açısından yaşadıkları zorluklar ve çözüm önerileri,
- Belediye tarafından sunulan engelli bireylere yönelik sağlık hizmetlerinde yaşanan zorluklar ve çözüm önerileri,
- Rehabilitasyon olanaklarının yeterliliği, yaşanan zorluklar ve çözüm önerileri,
- Engelli bireylerin eğitim ve istihdam alanlarında yaşadıkları zorluklar ve çözüm önerileri,
- Engelli bireylerin sosyal ve kültürel etkinliklere katılımında yaşanan zorluklar ve çözüm önerileri,
- Engelli bireylerin barınma ve yaşam koşullarında yaşadıkları zorluklar ve iyileştirilmesi için çözüm önerileri,

- Engelli bireylerin teknoloji ve dijital erişim alanlarında yaşadıkları zorluklar ve çözüm önerileri,
- Engelli ailelerinin sosyal ve psikolojik alanda yaşadıkları zorluklar, ihtiyaç duydukları destek mekanizmaları ve çözüm önerileri,
- Özel eğitim ve destek eğitim alanlarında yaşanan zorluklar ve çözüm önerileri,
- Dil, konuşma ve iletişim becerisi alanlarında yaşanan zorluklar ve çözüm önerileri

başlıkları altında yoğun bir emekle çalışmıştır.

Bu başlıklar bize önemli bir gerçeği yeniden hatırlatmaktadır: Engellilik bireyin sorunu değildir; engel, toplumun ve kurumların yapılamayan uyumunda ortaya çıkar. Bir başka deyişle, erişilemeyen bina, ulaşılamayan hizmet, kapsanmayan eğitim ortamı, katılımı düşünülmemiş sosyal etkinlik ya da dijital dünyaya kapalı bırakılmış bir ekran aslında toplumsal bir engeldir. Bu nedenle üretilen her öneri, engelli bireyleri “yardım edilmesi gereken özne” olarak değil, kent yaşamının eşit hak sahibi yurttaşları olarak konumlandırmaktadır.

“Engelsiz Zeytinburnu Fikir Atölyesi” çalışmasının en kıymetli yönlerinden biri de çok paydaşlı oluşudur. Akademisyenler, sağlık ve rehabilitasyon profesyonelleri, özel eğitim uzmanları, dil ve konuşma terapistleri, psikologlar, sosyal hizmet uzmanları, yerel yönetim temsilcileri ve en önemlisi engelli bireyler ile aileleri aynı masa etrafında buluşmuştur. Bu ortak akıl, yalnızca sorunları tespit etmekle kalmamış; uygulanabilir, ölçülebilir ve sürdürülebilir müdahale önerileri de geliştirmiştir.

Eğitim Fakültesi olarak bizler, kapsayıcı eğitimi bir ilke olarak görüyoruz. Engelli bireylerin erken çocukluktan yetişkinliğe kadar eğitim süreçlerine tam ve nitelikli katılımı, yalnızca bireysel gelişimin değil; toplumsal adaletin de temel koşuludur. Aynı şekilde istihdamda fırsat eşitliği, bağımsız yaşam hakkı, sosyal ve kültürel yaşama aktif katılım, teknolojiye engelsiz erişim ve ailelere yönelik psikososyal destek mekanizmalarının güçlendirilmesi, kapsayıcı bir kent yaşamının vazgeçilmez bileşenleridir.

Bu raporun çıktılarının, Zeytinburnu ilçesinde ve ötesinde, yerel politikalara, hizmet modellerine, eğitim uygulamalarına ve destek mekanizmalarına yön vereceğine inanıyorum. Çünkü burada ortaya konan öneriler temenniden ibaret değildir; sahadaki gerçek ihtiyaçlara dayanır, uygulanabilirliği tartışılmıştır ve sorumluluk alan kurumları açıkça işaret etmektedir.

Bu anlamlı süreçte emeği geçen tüm çalışma masası üyelerine, katkı veren tüm akademik ve mesleki paydaşlara, Zeytinburnu Belediyesi'nin kıymetli temsilcilerine ve Biruni Üniversitesi ailesine en içten teşekkürlerimi sunuyorum. En büyük teşekkür ise deneyimlerini, beklentilerini ve taleplerini bizlerle paylaşan engelli bireylere ve ailelerine aittir. Onların sesi olmadan hiçbir çözüm gerçek bir çözüm değildir.

Daha adil, daha kapsayıcı ve daha erişilebilir bir Zeytinburnu için birlikte çalışmaya devam edeceğiz.

Prof. Dr. Adnan ÖMERUSTAOĞLU

Eğitim Fakültesi Dekanı
Düzenleme Kurulu Başkanı

12

Masa 1	Engelli Bireylerin Erişilebilirlik ve Ulaşılabilirlik Açısından Yaşadıkları Zorluklar ve Çözüm Önerileri 16 Giriş 18 Engelsiz Zeytinburnu Fikir Atölyesinde Belirlenen Sorunlar ve Çözüm Önerileri 19 Sonuç 23
Masa 2	Belediye Tarafından Sunulan Engelli Bireylere Yönelik Sağlık Hizmetlerinde Yaşanan Zorluklar ve Çözüm Önerileri 24 Giriş 26 Sorunlar Ve Çözüm Önerileri 26 Sonuç 28
Masa 3	Rehabilitasyon Olanaklarının Yeterliliği, Yaşanan Zorluklar ve Çözüm Önerileri 30 Giriş 32 Çalıştayda Belirlenen Sorunlar 33 Çözüm Önerileri 34 Sonuç 36
Masa 4	Engelli Bireylerin Eğitim ve İstihdam Alanlarında Yaşadıkları Zorluklar ve Çözüm Önerileri 38 Giriş 40 Çalıştayda Belirlenen Sorunlar 41 Çözüm Önerileri 42 Sonuç 44
Masa 5	Engelli Bireylerin Sosyal ve Kültürel Etkinliklere Katılımında Yaşanan Zorluklar ve Çözüm Önerileri 46 Giriş 48 Çalıştayda Belirlenen Sorunlar 48 Çözüm Önerileri 50 Sonuç 52

İçindekiler

Masa 6

Masa 6. Engelli Bireylerin Barınma ve Yaşam Koşullarında Yaşadıkları Zorluklar ve İyileştirilmesi İçin Çözüm Öneriler **54**

Giriş **56**

Çalıştayda Belirlenen Sorunlar **57**

Çözüm Önerileri **58**

Sonuç **60**

Masa 7

Engelli Bireylerin Teknoloji ve Dijital Erişim Alanlarında Yaşadıkları Zorluklar ve Çözüm Önerileri **62**

Giriş **64**

Çalıştay Belirlenen Sorunlar **66**

Çözüm Önerileri **67**

Sonuç **68**

Masa 8

Engelli Ailelerinin Sosyal ve Psikolojik Alanda Yaşadıkları Zorluklar, İhtiyaç Duydukları Destek Mekanizmaları ve Çözüm Önerileri **72**

Giriş **74**

Çalıştayda Belirlenen Sorunlar **77**

Çözüm Önerileri **78**

Sonuç **79**

Masa 9

Özel Eğitim ve Destek Eğitim Alanlarında Yaşanan Zorluklar ve Çözüm Önerileri **80**

Giriş **82**

Çalıştayda Belirlenen Sorunlar **83**

Çözüm Önerileri **84**

Sonuç **87**

Kaynakça **87**

Masa 10

Dil, Konuşma ve İletişim Becerisi Alanlarında Yaşanılan Zorluklar ve Çözüm Önerileri **88**

Giriş **90**

Çalıştayda Belirlenen Sorunlar **90**

Sonuç **93**

MASA 1.

**Engelli bireylerin
erişilebilirlik ve
ulaşılabilirlik açısından
yaşadıkları zorluklar ve
çözüm önerileri**

Dr. Öğr. Üyesi Tuba Terece
Biruni Üniversitesi Mühendislik ve Doğa Bilimleri Fakültesi
İç Mimarlık ve Çevre Tasarımı Bölümü

Raportörler: Gökçe Kurtaran (Biruni Üniversitesi öğrencisi)

Katılımcılar: Murat Gül (AKDEM/Fizyoterapist)

Pınar Taş (Engelli Yakını)

Emin Görgün (Engelli)

Erkin Demir (Engelli)

Y. Gökçe Şimşek (Yüksek Mimar)

Tülin Tatar Koraltan (Zeytinburnu Belediyesi İmar ve
Şehircilik Müdürlüğü)

Aydan Kırmancıoğlu (Zeytinburnu Belediyesi Çevre Koruma ve
Kontrol Müdürlüğü)

Fatih Dokumacı (Zeytinburnu Belediyesi Fen İşleri Müdürlüğü)

GİRİŞ

Bu rapor, engelli bireylerin erişilebilirlik ve ulaşılabilirlik açısından yaşadıkları zorlukları değerlendirip bu doğrultuda ortaya çıkan çözüm önerilerini sunmak amacıyla hazırlanmıştır. “Engelsiz Zeytinburnu Fikir Atölyesi” nin birinci masasında; engeli olan özel gereksinimli bireyler, engelli yakını (ebeveyn), sektörde aktif olarak çalışan yüksek mimar, Zeytinburnu Belediye’ sinin ilgili birim ve müdürlüklerinde görev yapan fizyoterapist, mimar, mühendis gibi farklı disiplinlerden alanında uzmanlar yer almıştır. İki oturumda gerçekleşen fikir atölyesinde, engelli bireyler ve engelli yakını erişilebilirlik ve ulaşılabilirlik açısından yaşadıkları zorlukları birinci ağızdan dile getirerek kendilerini ifade etmeye çalışmışlar, diğer katılımcılar ise gözlemlerini paylaşmışlardır. Ayrıca her uzmanın kendi alanıyla ilgili deneyimleri, bilgi aktarımları ve çözüm önerileri doğrultusunda masa olarak, sorunlar üzerine tartışılıp ortak kararlar alınmıştır. Raporda, belirlenen sorunlar ayrı başlıklar halinde oluşturulmuş ve kendi içerisinde çözüm önerilerine yer verilmiştir.

Kentlerde eğitim yapıları, kamu binaları, işyerleri, sağlık yapıları, kültür yapıları, konutlar, meydanlar, parklar, dolaşım-dinlenme alanları gibi alanlar ve bunlar arasında bağlantı sağlayan yollar, yaya geçitleri gibi kullanım alanları günün farklı vakitlerinde farklı kullanıcılar tarafından kullanılabilir. Dolayısıyla kent içerisinde erişilebilirlik zincirinin oluşturulması önem arz etmektedir. Bu noktada rapor, başta engelli kullanıcılar olmak üzere, kapsayıcı bir tasarım anlayışıyla; herkesin yaşam konforunu arttırmak, iyileştirmek ve toplumda bağımsız, rahat ve güvenli bir şekilde erişilebilirlik ve ulaşılabilirliğin sağlanabilmesi için uygulanabilecek çözüm önerilerini içermektedir.

Tanımlar:

- 1. Erişilebilirlik:** “Erişilebilirlik, herkesin, istediği her yere ve her hizmete, bağımsız ve güvenli olarak ulaşabilmesi ve bunları kullanabilmesidir” (T.C. Aile, Çalışma ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı, Erişilebilirlik Kılavuzu, 2020).

2. Ulaşılabilirlik: Ulaşılabilirlik, tüm kullanıcı gruplarının inşa edilmiş yapılar, binalar, mekânlar, çevreler ve ulaşım sistemlerine rahat erişebilmesini ve bunları kullanabilmesini sağlayan insan odaklı bir yaklaşımdır (ÖZİDA, T.C. Başbakanlık Özürllüler İdaresi Başkanlığı. Herkes İçin Ulaşılabilirliğin İyileştirilmesi: Örnek Uygulama Rehberi, 2008).

3. Ergonomik Tasarım: Ergonomi, insanların antropometrik boyutlarını, fiziksel ve psikolojik özelliklerini dikkate alarak, insanların kullanımına açık her ürünün etkin bir şekilde kullanılabilmesi, kullanım performansının arttırılması ile insan-makine-çevre uyumunu esas alan disiplinler arası bir araştırma alanıdır.

Engelsiz Zeytinburnu fikir atölyesinde belirlenen sorunlar ve çözüm önerileri

1. Kamusal Alanların, Binaların Erişilebilir Olmaması: Engeli olan bireylerin, kamusal alanlarda, halkın ortak kullanımına açık olan otoparklarda, bina girişlerinde ve binaların içinde yaşadıkları erişim sorunları.

Çözüm Önerileri:

- Engeli olan bireylerin rahat, bağımsız ve güvenli bir şekilde hareket edebilmesi ve erişimini sağlayabilmesi için yeterli ve gerekli düzeyde yönlendirme ve işaretlemelerin yapılması.
- Kent içerisinde sınır belirleyici elemanlara dışarıdan kontrolsüz yapılan müdahaleler sonucu yaşanan zorlukların önüne geçilmesi.
- Kot farklılığı olan otoparklardan bina girişlerine uygun eğimli rampaların (kademeli, sahanlıklı gibi) yapılması.

Konferans salonlarında sahneye hareket kısıtlılığı olan bir bireyin ya da yaşlı bir kullanıcının çıkması gibi durumlar göz önünde bulundurularak tutunma barlarının, kot farklılığının önleyecek uygun eğimli rampa gibi ek donanımların planlanması.

Alışveriş merkezleri, mağazalar gibi ortak kullanım alanlarında; engeli olan bireyler, geçici engeli olan bireyler, yaşlılar, hamileler, hareket kısıtlılığı olanlar, çocuklar gibi farklı kullanıcı grupları düşünülerek oturma-dinlenme birimlerinin arttırılması ve bu birimlerin ergonomik olması.

- Marketlerde engelli bireylerin de rahat kullanımına olanak tanıyan ergonomik alışveriş sepetlerinin bulunması.
- Market içi alışveriş alanlarının yeterli geçiş ve kullanım mesafeleri oluşturularak reyonlara ulaşılabilir düzeyde erişilebilir hale getirilmesi.
- Engelli bireylerin günlük yaşantılarını kolaylaştıracak ergonomik ve akıllı ürünlerin sponsor firmalar aracılığıyla temin edilerek, ihtiyacı olan kullanıcılara ulaştırılması.
- Engelli bireyler için sınav salonlarının erişilebilir güzergâhta yer alması, bina içindeki ulaşım elemanlarının (asansör vb.) aktif çalışıyor durumda olması ve düzenli kontrollerinin yapılması.

2. Toplu Taşıma ve Ulaşım Sorunları: Toplu taşıma araçlarında engelli bireyler için ayrılan oturma alanlarının yetersiz ve bu alanların zaman zaman kullanıma açık olmaması. Toplu taşıma araçlarına geçiş yaparken oluşan kot farklılıkları. Engelli bireylerin sağlık yapılarına, hizmetlerine ve işyerlerine ulaşım konusunda sorun yaşamaları.

Çözüm Önerileri:

- Toplu taşıma araçlarında engellilere ayrılan oturma alanlarının sayısının artırılması ve sadece ihtiyacı olan bireylerin kullanımının sağlanması.
- Toplu taşıma araçlarına binerken kot farkını ortadan kaldırıp aynı seviyeye getirecek otomatik sistemlerin kullanılması ve yaygınlaştırılması.
- İstasyonlarda toplu taşıma araçlarına ulaşımı sağlayan asansör gibi sirkülasyon elemanlarının erişilebilir uygun konumlarda yer alması, aktif çalışmasının sağlanması ve bu durumun takibinin yapılması.
- Engelli ulaşım kartlarının sadece kullanıcının yaşadığı şehirde değil tüm Türkiye’de geçerli olması.
- Özel gereksinimi olan bireylere sağlık yapılarına, hizmetlerine ve işyerlerine ulaşım konusunda belediyeler tarafından özel düzenlemeler getirilerek servis imkânının sağlanması.

- Engelli bireylerin taksi gibi özel kullanım araçlarında yaşadıkları ayrıştırılma sorununun giderilmesine yönelik ilgili birimlerle irtibata geçilmesi.
- Verilen hizmetler doğrultusunda geri dönüş sağlanabilecek sistemlerin oluşturulması.

3. Engeli Olan Bireylerin İstihdam Sorunları: Engelli bireylerin uygun pozisyonlarda istihdam edilmemesi.

Çözüm Önerileri:

- Engeli olan bireylerin, yetenekleri doğrultusunda faydalı olabilecekleri alanların uygun pozisyonlarında istihdam edilmelerinin sağlanması ve çalışma alanlarının erişilebilir olması.

4. Psikolojik Destek ve Toplumsal Bilinç Konusundaki Yetersizlik: Engelli bireylerin eğitim gördükleri kurumlardaki çevreleri tarafından ayrıştırılmaları, dışlanmaları, akran zorbalığı yaşamaları ve bu toplumsal dışlanmanın yarattığı yetersizlik hissiyle psikolojik sorun yaşamaları. Engelli bireylerin günlük yaşantılarındaki zorlukların göz ardı edilmesi.

21

Sosyal hizmetlerin yetersizliği doğrultusunda engelli bireylerin yaşam kalitesinin olumsuz etkilenmesi.

Çözüm Önerileri:

- Engelli bireylere, bakımlarını yapanlara, birinci derece yakınlarına düzenli olarak psikolojik rehberlik ve destek hizmetleri sunulmalıdır.
- Engelli bireyler için AKDEM gibi aktif destek alabilecekleri merkezlerin sayısının artırılması ve bu tür merkezlerde gönüllü engelli bireylere çeşitli etkinliklerde yer verilmesi. Bu etkinliklerde engelli bireylerin sorunlarını dinleyerek uygun çözümlerin getirilmesi ve uygulanması.
- AKDEM gibi merkezlerin kendi içerisinde alt birimlere ayrılması. Her ihtiyaca uygun ayrı tedavi merkezlerinin oluşturulması ve ayrı engelli birimlerinin oluşturulması.
- Engelli bireylere bütünlük eğitim modellerinin uygulanması. Milli Eğitim Bakanlığı tarafından eğitim kurumlarındaki personellere, öğ-

rencilere engelli bireylerin yaşamları, hakları hakkında bilgilendirici konferansların düzenlenmesi.

- Engelliler gününün toplumsal ve sosyal sorumluluklarımızın sorgulandığı farkındalık günü olarak görülmesi. Engelli bireyleri anlamak için özel bir gün adı altında değil, sürekli bilincin oluşturulması amacıyla farkındalık etkinlikleri düzenlenerek toplumsal bilincin oluşturulması.

5. Denetim ve Yaptırımlardaki Yetersizlik: Engelsiz yaşam ve kullanım alanları için belirlenen yönetmeliklerin uygulamadaki eksikliği. Denetim ve yaptırım konusunda olan yetersizlik.

Çözüm Önerileri:

- Engelli bireylerin gereksinimleri ve hakları ile ilgili kamu düzenlemelerinin etkin bir şekilde uygulanması. Bu alanda görev alan personellere yönelik eğitimlerin düzenlenmesi.
- İlgili yönetmeliklerin uygulanabilirliğinin denetim mekanizmaları ile takip edilmesi ve belirlenen yanlış ve/ya eksik uygulamalar için yaptırımların uygulanması.
- Tasarım ve mevzuat arasındaki uyumun sağlanması ve bu sürecin denetiminin arttırılması.
- İşletmeler tarafından ilgili birimlerdeki denetimlerin sıklaştırılması ve düzenli olması.
- Kamu ve özel binaların denetlenip uygun olanlara erişilebilirlik sertifikasının verilmesi.

6. Dijital Ortamda Bilgiye Erişim Sorunu: Kamu kurumlarına ait dijital platformların kullanımının engelli bireyler açısından sınırlı olması.

Çözüm Önerileri:

- E-devlet gibi sistemler üzerinden engelli bireylerin ulaşmak istedikleri bilgiye erişimini kolaylaştıracak engelsiz araçların, uygulamaların yer alması ve yaygınlaştırılması. Bu sayede engelli bireylerin kamu hizmetlerine erişiminin sağlanması.

- Görme engelli bireylerin randevu alması gibi durumlarda uyarıların artırılması.

SONUÇ

Erişilebilirlik ve ulaşılabilirlik sorunları, toplumsal eşitliğin sağlanması konusunda önemli engeller teşkil etmektedir. Başta engelli bireyler olmak üzere, farklı kullanıcı profillerini de göz önünde bulundurduğumuzda; insanların bağımsız, güvenli ve rahat bir yaşam sürdürebilmeleri temel bir gerekliliktir. Buna rağmen pek çok kamusal ve özel alanlar, binalar, yapıları çevreler bu tür kullanıcıların ihtiyaçlarını karşılayacak düzeyde değildir. Binaların, ulaşım sistemlerinin, sağlık hizmetlerinin, yapıları çevrelerin, diğer kamu hizmetleri gibi alanların, mekânların, ürün ve donatıların erişilebilir olmaması engelli kullanıcıların yaşam kalitesini olumsuz yönde etkilemekte ve bu durum, engelli kullanıcıların toplumdan soyutlanmalarına neden olmaktadır. Ergonomik tasarımlar ve akıllı teknolojik ürünlerin kullanımı, yaşamı daha erişilebilir konforlu bir hale getirirken iş ve eğitim hayatında da fırsat eşitliğinin sağlanması, engelli kullanıcıların potansiyellerini ortaya çıkarmalarına ve geliştirmelerine olanak tanıyacaktır.

23

Erişilebilirlik ve ulaşılabilirlik sorunları üzerine yapılacak olan düzenlemeler ve iyileştirmeler ile herkese eşit şartlar altında eşit kullanım hakkı sunulmuş olacaktır. Raporda sunulan çözüm önerileri, özellikle özel gereksinimi olan bireylerin yaşam standartlarını yükseltecek, sosyal hayata katılımlarını sağlayacak, toplumsal sorumluluğu ve farkındalığı arttıran kapsayıcı bir yaklaşım sergilemektedir.

MASA 2.

**Belediye tarafından
sunulan engelli
bireylere yönelik sağlık
hizmetlerinde yaşanan
zorluklar ve çözüm
önerileri**

Dr. Öğr. Üyesi Remziye Akarsu

Biruni Üniversitesi Sağlık Bilimleri Fakültesi Ergoterapi Bölümü

Raportörler: Emirhan Gökçek (*Biruni Üniversitesi öğrencisi*)

Katılımcılar: Taha Nusret Bozkurt (*Zeytinburnu Kent Konseyi Engelliler Meclisi Başkanı*)

Kübra Cingöz (*Zeytinburnu Özel Eğitim Uygulama Okulu*)

Yurten Biçer (*Zeytinburnu Belediyesi Sağlık İşleri Müdürlüğü*)

Naciye Aşık (*Zeytinburnu İlçe Sağlık Müdürlüğü*)

Cansu Yılmaz (*Engelli*)

İlyas Akdoğan (*Engelli*)

Fatma Küçük (*Engelli Yakını*)

Mehmet Ağca (*Zeytinburnu Belediyesi Fen İşleri Müdürlüğü*)

GİRİŞ

Bu rapor, engeli olan bireylerin yerel yönetimler tarafından sunulan sağlık hizmetlerine erişiminde karşılaştıkları zorlukları tespit etmek ve bu sorunlara yönelik çözüm önerileri geliştirmek amacıyla gerçekleştirilen çalıştay kapsamında hazırlanmıştır. Engeli olan bireylerin yaşam kalitesini artırmak, toplumsal entegrasyonlarını sağlamak ve hak ettikleri sağlık hizmetlerine adil bir şekilde erişimlerini temin etmek çalıştayın temel odak noktalarındandır. Hemşire, engeli olan bireyler, bakımverenler, sağlık bilimleri ve mimarlık öğrencileri, özel eğitim öğretmeninden oluşan çalıştay grubu, engeli olan bireylere sunulan sağlık hizmetlerini tartışmışlar, yaşanan zorluklar ve çözüm önerilerini oluşturmuşlardır.

26 1961 tarihli 224 sayılı Sağlık Hizmetlerinin Sosyalleştirilmesi Hakkında Kanun'un 2. maddesine göre "Sağlık, yalnız hastalık ve maluliyet hallerinin bulunmamasından ibaret olmayıp; fiziki, ruhi ve sosyal bakımlardan tam bir iyilik halidir." Sağlık hizmetleri ise, "İnsan sağlığına zarar veren çeşitli faktörlerin yok edilmesi ve toplumun bu faktörlerin tesirinden korunması, hastaların tedavi edilmesi, bedeni ve ruhi kabiliyet ve melekeleri azalmış olanların işe alıştırılması (rehabilitasyon) için yapılan tıbbi faaliyetlerdir.

Engeli olan bireylerin sağlık hizmetlerine erişim konusundaki zorluklar, literatürde de geniş bir şekilde ele alınmıştır. Örneğin, Dünya Sağlık Örgütü (DSÖ) tarafından yayımlanan World Report on Disability" raporuna göre, engeli olan bireyler genellikle sağlık hizmetlerine erişimde ciddi engellerle karşılaşmaktadır. Bu engellerin başlıca sebepleri arasında ekonomik eşitsizlikler, fiziksel erişim sorunları ve eğitim eksiklikleri yer almaktadır (WHO, 2011).

SORUNLAR VE ÇÖZÜM ÖNERİLERİ

1. Tıbbi Olanaklar ve Hizmetlere Erişim

Engeli olan bireylerin sağlık hizmetlerinde karşılaştıkları temel sorunlar:

- Randevu sistemlerinin yetersizliği.
- Hastanelerde ve sağlık merkezlerinde erişim eksiklikleri.
- İşitme engelliler için görsel iletişimli çağrı merkezlerinin yokluğu.

Çözüm Önerileri:

- Engelli bireylere öncelik tanıyan randevu sistemleri.
- Belediye ve Sağlık Bakanlığı tarafından hasta nakil araçlarının artırılması.
- Ergoterapist, fizyoterapist, dil ve konuşma terapisti gibi uzmanların istihdamı.

2. Evde Sağlık Hizmetleri

Sorunlar:

- Evde bakım hizmetlerinin yetersizliği.
- Spesifik sağlık ihtiyaçlarının (yatak yarası bakımı gibi) karşılanmasındaki eksiklikler.
- Hasta bakım malzemelerinin temininde yaşanan sıkıntılar.

27

Çözüm Önerileri:

- Belediyeler tarafından bez dikim atölyeleri kurularak malzeme desteğinin sağlanması.
- Evde sağlık hizmetleri için belediye-halkla ilişkiler birimi entegrasyonu.
- Rutin ve düzenli evde bakım hizmetleri.

3. Ağız ve Diş Sağlığı

Sorunlar:

- Engeli olan bireyler için diş hekimi hizmetinin yetersizliği.
- Otizmli bir çocuğun diş hekimi tarafından reddedilmesi gibi sorunlar.

Çözüm Önerileri:

- Yetişkin engelli bireyler için belediye destekli diş hekimi hizmetlerinin sunulması.
- Sağlık çalışanları için bilinçlendirme programları.

4. Farklı Engel Grupları ve Sosyal Zorluklar

Tartışılan konular:

- Fiziksel, görme ve işitme engelli bireylerin sağlık hizmetlerine erişiminde yaşanan ayrımcılıklar.
- Toplumda duyarlılık eksikliği.

Çözüm Önerileri:

- Toplum farkındalığı programlarının uygulanması.
- İşaret dili eğitimlerinin yaygınlaştırılması.

5. Diğer Hizmetler ve Öneriler

Evde Rehabilitasyon:

- Ergoterapi, fizyoterapi, dil ve konuşma terapisi gibi hizmetlerin yaygınlaştırılması.
- Robotik teknolojilerin rehabilitasyon hizmetlerinde kullanılması.

Bakımevleri:

- Randevulu ve düzenli çalışan gündüz bakım evleri kurulması.
- Bakımevlerinin hijyen ve bakım standartlarının iyileştirilmesi.

Bakım Verenlere Destek:

- Psikolojik destek ve ergoterapi hizmetlerinin sunulması.
- Bakım verenlerin engelli bireyleri bırakabileceği randevulu bakım hizmetlerinin sağlanması.

Acil Hizmetler:

- Ambulans ve hasta nakil hizmetlerinin artırılması.
- Mimari engellerin tespiti ve düzenlenmesi.

SONUÇ

Bu oturumda tartışılan sorunlar ve çözüm önerileri, engeli olan bireylerin sağlık hizmetlerine erişiminde çok boyutlu iyileştirme alanlarını gözler önüne sermektedir. Belediyelerin aktif katılımı ve toplumsal duyarlılığın artırılması bu sorunların çözümü için kritik önem taşımaktadır.

MASA 3.

**Rehabilitasyon
olanaklarının yeterliliği,
yaşanan zorluklar ve
çözüm önerileri**

Prof. Dr. Uğur Cavlak
*Biruni Üniversitesi Sağlık Bilimleri Fakültesi
Fizyoterapi ve Rehabilitasyon Bölümü*

Raportörler: Nagehan Yenidünya, Büşranur Çelebi (*Biruni Üniversitesi öğrencileri*)

Katılımcılar: Rukiye Günel Yel (*AKDEM/Fizyoterapist*)

Aleyna Kısa (*Engelli*)

Erdoğan Dönmez (*Engelli*)

Dudu Dönmez (*Engelli Yakını*)

Nazlı Hilal Gökhan (*Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Vakfı*)

Emrah Orakçı (*Zeytinburnu Rehberlik ve Araştırma Merkezi*)

Timuçin Sein (*Zeytinburnu Belediyesi Destek Hizmetleri
Müdürlüğü*)

Hasan Reçper (*Zeytinburnu Özel Eğitim Uygulama Okulu*)

GİRİŞ

Bu rapor, rehabilitasyon olanaklarının yeterliliği, yaşanan zorluklar ve çözüm önerilerini ele almak amacıyla, çeşitli disiplinlerden profesyonellerin katılımıyla hazırlanan bir çalışmanın sonucu yazılmıştır. Fizyoterapist, sosyal hizmet uzmanı, özel eğitim öğretmeni, özü/engeli olan bireyler, bakım verenler ve sağlık bilimleri eğitimi gören öğrencilerden oluşan bir grup, iki oturumda beyin fırtınası yaparak mevcut durumun analiz yapmıştır. Grup üyelerinin ortak kararı ile yazılan bu rapor, farklı uzmanlık alanlarından gelen katılımcıların gözlemleri, deneyimleri ve önerileri doğrultusunda hazırlanmıştır.

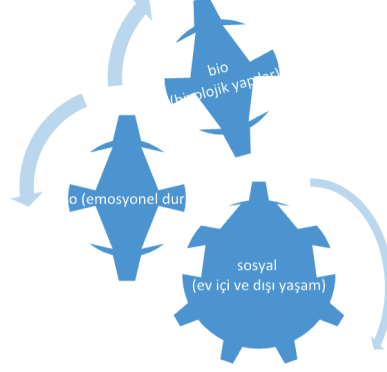
Bu rapor, engelli bireylerin yaşam kalitesini artırmak ve rehabilitasyon sürecinde karşılaşılan zorlukların üstesinden gelmek için öneriler içermektedir. Ayrıca engelli bireylerin ve onlara bakım sağlayan kişilerin ihtiyaçları göz önünde bulundurularak, karşılaşılan sorunların çözülebilmesi yapılması gerekenleri ele almaktadır.

Rehabilitasyon, bireylerin sağlıklı bir yaşam sürmelerini sağlamak amacıyla, çeşitli sağlık hizmetlerinin bir parçası olarak, bedensel, ruhsal ve sosyal yönden iyileşmelerine yönelik bir dizi hizmeti içerir. Bu süreç, yalnızca hastalık veya özürlülük/engellilik sonrası tedavi değil, aynı zamanda kişilerin günlük yaşamlarını devam ettirebilmeleri için gerekli olan becerilerin kazandırılmasıdır. Ancak, rehabilitasyon hizmetlerinin uygulanabilirliği ve bu hizmetlere erişim konusunda karşılaşılan çeşitli zorluklar, bu alandaki iyileştirmeleri zorlaştırmaktadır. Bu rapor, rehabilitasyon olanaklarının yeterliliği, karşılaşılan zorluklar ve bu sorunların çözülmesine yönelik önerileri ele almaktadır.

Tanımlar:

- 1. Rehabilitasyon:** Rehabilitasyon genel sağlık hizmetlerinin bir parçası olup; önleme, geliştirme, tedavi etme ve koruma aşamalarından oluşur ve bireyin günlük yaşamını devam ettirebilmesi için gerekli olan yetenekleri geliştirme sanatıdır. Rehabilitasyon genel sağlık hizmetlerinin bir parçası olup; *önleme, geliştirme, tedavi etme ve koruma* aşamalarından oluşur.

2. Biyo-Psiko-Sosyal Model: Dünya Sağlık Örgütü (DSÖ) tarafından yapılan tanımda “sağlık sadece hastalık ve sakatlığın olmayışı değil, bedensel, ruhsal ve sosyal yönden tam iyilik halidir” olarak tanımlanmıştır. Son yıllarda sağlık sistemine yeni bir bakış kazandıran biyo-psiko-sosyal model sağlık tanımında verilmek istenen tüm mesajları holistik bir bakış açısıyla açıklayabilmektedir.

3. ICF (Uluslararası İşlevsellik, Yeti Yitimi ve Sağlığın Sınıflandırılması)

ICF, sağlık ve özürlü hem bireysel hem de toplumsal düzeyde değerlendiren bir kavramsal çerçevedir. İlk defa 1973 yılında Phillip Wood tarafından hazırlanan Uluslararası sınıflandırma sistemi, 2001 yılında Dünya Sağlık Örgütü (DSÖ) tarafından 191 üye devletin katılımı ile resmi olarak yapılandırılmıştır (54. Dünya Sağlık Asamblesi, 22 Mayıs 2001; WHA 54.21). ICF, bozukluğun nedenine bakılmaksızın, bireylerin toplumdaki fonksiyonelliğini ölçmek için önemli bir araç olarak geliştirilmiştir.

ICF'in üç temel bileşeni vardır:

- 1. Vücut Bileşeni:** Vücut işlevleri ve yapılarını içerir.
- 2. Aktivite ve Katılım:** Fonksiyonu, hem bireysel hem de sosyal bakış açılarıyla ele alır.
- 3. Bağlamsal Faktörler:** Hem bireysel hem de çevresel faktörleri içerir.

ÇALIŞTAYDA BELİRLENEN SORUNLAR

- 1. Rehabilitasyon Olanaklarının Eksikliği:** Rehabilitasyon merkezlerinin yetersizliği ve hizmetlere erişim zorlukları.
- 2. Rehabilitasyon Merkezlerindeki İstihdam Sorunu:** Uzman perso-

nel eksiklikleri ve nitelikli eleman bulma sorunu.

3. Engelli Bireylerin Araçları İçin Teknik Destek, Tamir ve Lojistik

Sorunu: Engelli bireylerin kullandığı cihazların bakımı ve onarımı konusunda eksiklikler.

4. Engelli Bireylerin Yardımcı Araç ve Gereçlerin Temini Sorunu:

Tekerlekli sandalye, yürüteç, koltuk değneği gibi yardımcı araçların temininde zorluklar.

5. Engelliler İçin Yeterli Spor Olanaklarının Sağlanmaması:

Engelli bireylerin fiziksel aktiviteler için yeterli olanakların bulunmaması.

6. Rehabilitasyon Hizmeti Verenlerin Yeterli Sayıda Olmaması:

Rehabilitasyon hizmeti sunan uzman ekibin eksikliği.

7. Engelli Bireylerin Rehabilitasyon Hizmetlerinden Yeterince

Yararlanamaması: Rehabilitasyon hizmetlerine erişim ve kullanımın sınırlı olması.

8. Engelli Bireyin Yanında Ona Refakatçilik Eden Kişilerin Sağlık

Sorunları: Bakım veren kişilerin fiziksel sağlık sorunları, özellikle kas iskelet sistemi problemleri.

34

ÇÖZÜM ÖNERİLERİ

1. Rehabilitasyon Hizmeti Veren Birimler:

- Günlük rehabilitasyon hizmetleri ve takip sisteminin oluşturulması.
- Mesleki rehabilitasyon birimlerinin kurulması.
- İstihdam olanaklarını artırmak için üretim atölyeleri oluşturulması (örneğin meyve üretim ve sebze çiftlikleri, tekstil atölyeleri vb.).

2. Teknik Destek, Tamir ve Lojistik Sağlayan Birimler:

- Tekerlekli sandalye, koltuk değneği, yürüteç, kanadiyen, baston gibi yardımcı araçların bakım ve onarımını üstlenen birimlerin oluşturulması.

3. Sportif Faaliyetlere Katılımın Sağlanması:

- Engellilerin spor faaliyetlerine teşvik edilmeleri:
 - Tekerlekli sandalye basketbolu
 - Tekerlekli sandalye masa tenisi
 - Atletizm
 - Yüzme

4. Rehabilitasyon Hizmeti Ekibinin Zenginleştirilmesi:

- Rehabilitasyon hizmetlerinde görev alacak profesyonel elemanların sayıca artırılması:
 - Fizyoterapist
 - Ergoterapist
 - Psikolog
 - Sosyal hizmet uzmanı
 - Diyetisyen
 - Dil ve konuşma terapisti
 - Odyolog
 - Ortez ve Protez teknikeri
 - Hemşire
 - Çocuk gelişim uzmanı

35

5. Bakım Verenlerin Sağlığının Geliştirilmesi:

- Engelli bireylerin bakımını üstlenen kişilerin sağlık sorunları, özellikle kas iskelet sistemi hastalıkları, bel-boyun ağrıları, omuz, el, el bileği problemleri gibi durumlar açısından değerlendirilmesi.
- Bakım veren kişilere yönelik koruma ve tedavi programlarının sunulması.

Bu öneriler, engelli bireylerin ve onlara bakım verenlerin yaşam kalitelerini artırmak ve rehabilitasyon sürecinde karşılaşılan zorlukların üstesinden gelmek için önemli adımlar atılmasına zemin oluşturmaktadır.

SONUÇ

Rehabilitasyon, bireylerin sağlıklı ve bağımsız bir yaşam sürmesini sağlamak için önemli bir süreçtir. Ancak, rehabilitasyon olanaklarının yeterliliği konusunda yaşanan çeşitli zorluklar, bu sürecin verimli bir şekilde işleme-sini engellemektedir. Erişim sorunları, eğitim eksiklikleri, altyapı yetersizlikleri ve ekonomik engeller gibi faktörler, rehabilitasyon hizmetlerinin kalitesini olumsuz etkilemektedir. Bu rapor, rehabilitasyon hizmetlerinin iyileştirilmesi için bir dizi çözüm önerisi sunmuş ve bu alandaki iyileştirme-lerin sağlanabilmesi için atılması gereken adımları vurgulamıştır. Engelli bireylerin ve onlara bakım sağlayan kişilerin ihtiyaçları göz önünde bu-lundurulurken, bu sorunların çözülmesi yerel yönetimlerin toplumsal bir sorumluluğu olarak ele alınmalıdır.

MASA 4.

**Engelli bireylerin eğitim
ve istihdam alanlarında
yaşadıkları zorluklar ve
çözüm önerileri**

Dr. Öğr. Üyesi Tayfun Yeşilşerit

Sosyal Hizmetler Bölümü

Nisa İpek

Biruni Üniversitesi Özel Eğitim Bölümü

Raportörler: Nisa İpek (*Biruni Üniversitesi Özel Eğitim Bölümü öğrencileri*)

Katılımcılar: Levent Fıçıncılar (*Engelli*)

Hanife Akyazıcı (*Engelli Yakını*)

İrem İpek Bağcı (*Engelli*)

Fatih Köksal (*Zeytinburnu Belediyesi Kariyer Merkezi*)

İbrahim Zilif (*AKDEM/Sosyal Hizmet Birim Sorumlusu*)

Burak Can Avcı (*İstinye Üniversitesi/Engelsiz Yaşam Birimi
Koordinatörü*)

Sümeyye Ödef (*Zeytinburnu Belediyesi Destek Hizmetleri
Müdürlüğü*)

Şenay Sakarya (*Zeytinburnu Borsa İstanbul Kız Mesleki ve
Teknik Anadolu Lisesi*)

GİRİŞ

Bu rapor, engelli bireylerin eğitim ve istihdam alanında yaşadıkları zorluklar ve bu zorluklara çözüm önerilerini ele almak amacıyla, çeşitli alanlardan profesyonellerin ve bu konuda mağduriyet yaşayan kişilerin katılımıyla hazırlanan bir çalışmanın sonucunda yazılmıştır. Biruni Üniversitesi öğretim görevlisi, engelli bireyler, engelli yakını, Zeytinburnu Belediyesi Kariyer Merkezi görevlisi, AKDEM Sosyal Hizmet Birim Sorumlusu, İstinye Üniversitesi Engelsiz Yaşam Birimi Koordinatörü ve özel eğitim öğretmeni ve özel eğitim öğretmeniği bölümünde eğitim gören öğrenciden oluşan bir grup, iki oturumda yaratıcı bir biçimde fikir geliştirme amacıyla tartışarak mevcut başlığı analiz etmiştir. Grup katılımcılarının ortak fikirleri doğrultusunda yazılan bu rapor, katılımcıların yaşantıları, gözlemleri ve önerileriyle hazırlanmıştır.

40

Bu rapor, engelli bireylerin istihdam ve eğitim alanına kendi yeteneklerini göstermek ve önlerine konulan engelleri kaldırmak için öneriler içermektedir. Ayrıca yalnız engelli bireylerin değil onların bakımını üstlenen ve birlikte yaşam süren yakınlarının yaşadıkları zorlukları da tartışarak çözüm önerileri sunulmaktadır. İstihdam, bir kişinin belirli bir iş veya meslek dalında çalışarak gelir elde etmesi durumudur. Bu durum, kişinin hayatını devam ettirebilmesi için gereken maddi kaynağı sağlar. Ancak iş verenlerin engellilere karşı olumsuz yaklaşımı engelli bireylerin istihdam anlamında zorluk yaşamalarına neden olmaktadır.

Eğitim, bireylerin bilgi, beceri, değerler ve tutumlar kazanarak kendilerini geliştirmelerini sağlayan bir öğrenme sürecidir. Bu süreç, kişilerin sosyal ve duygusal ihtiyaçlarını karşılamakla beraber öğrenecekleri bilgilere dayanarak kişilere istihdam için hazırlar. Ancak okullarda öğretmenlerin, yöneticilerin ve öğrencilerin engelli bireylere karşı gösterdikleri olumsuz davranışlar kişilerin eğitim hayatını zorlaştırmaktadır.

Tanımlar:

1. **İstihdam:** İstihdam, bir kişinin belirli bir iş veya meslek dalında çalışarak gelir elde etmesi durumunu ifade eder. İstihdam, ekonomik ve

sosyal birçok faktörü etkileyen önemli bir konsepttir ve bir ülkenin işgücünün kullanımını, işsizlik oranlarını ve ekonomik büyümeyi etkileyebilir. İstihdam türleri, çalışanın ihtiyaçlarına, işverenin gereksinimlerine ve ekonomik koşullara bağlı olarak çeşitlilik gösterebilir. İşgücü piyasası, dinamik bir yapıya sahiptir ve farklı istihdam türleri zaman içinde değişebilir.

2. **Eğitim:** Eğitim, bireylerin bilgi, beceri, değerler ve tutumlar kazanarak kendilerini geliştirmelerini sağlayan bir öğrenme sürecidir. Bu süreç, okul, üniversite veya diğer eğitim kurumları gibi yapılandırılmış ortamlarda gerçekleşebileceği gibi, günlük yaşam deneyimlerinden de öğrenme yoluyla elde edilebilir.
3. **İş Güvenliği:** İş yerlerinde çalışanların güvenliğini ve sağlığını korumak amacıyla uygulanan önlemleri ve prosedürleri ifade eder. Bu önlemler, çalışanların iş kazaları, yaralanmalar ve meslek hastalıklarına maruz kalma riskini azaltmayı hedefler. İş güvenliği, işverenlerin ve çalışanların ortak sorumluluğu olarak kabul edilir ve yasalarla da düzenlenmiştir.
4. **Akran Zorbalığı:** akran grubu içinde fiziksel, duygusal ya da sosyal biçimde zarar veren, tekrar tekrar yaşanan saldırgan davranış biçimidir.

41

ÇALIŞTAYDA BELİRLENEN SORUNLAR

1. **Devletin Tanıdığı Sınırlı İmkanlar:** Malulen emeklilik şartları ve engelli raporlarında ki sınırlama vs.
2. **İstihdam Konusunda Engelli Bireylere Yardımcı Olacak Tek Bir Kurum Olmaması:** Birbirinden bağımsız kurumlar var fakat ortak bir şekilde çalışmadığı için yeterli olmuyor.
3. **E-KPSS'nin Tüm Bireylere Uygun Olmaması:** Engelliler için düzenlenen Kamu Personeli Seçme Sınavı'nın tüm engelli bireylere uygun olmaması, sınavın kişisel olarak değerlendirilmemesi.
4. **Engelli Bireylere Yalnızca Taşeron İşler Verilmesi:** Bireylerin eğitim düzeyine bakılmaksızın yalnızca zor ve taşeron işlere layık görülmesi.

5. **İşverenlerin Engelli İşçi Çalıştırmak İstememeleri:** İşverenlerin bireyleri yetersiz ve tehlike altında gördükleri için işçi olarak çalıştırmak istememeleri.
6. **Engelli Bireylerin Ailelerinin Desteklenmemeleri:** Ailelerin isteklerinin ve ihtiyaçlarının göz önünde bulundurulmaması.
7. **Engelli Yakınlarının Sosyal Güvenlik Haklarının Sağlanmaması:** Ailelerin sosyal ve iş hayatında yaşadıkları zorluklar.
8. **Engelli Bireylerin Genelinin Lise Eğitiminden Sonra Eğitimlerine Devam Edememeleri:** Yaşam boyu öğrenme için imkan sağlanmaması
9. **Akran Zorbalığı:** Engelli bireylerin akranlarından dolayı yaşadığı olumsuz durumlar.

ÇÖZÜM ÖNERİLERİ

42

1. Devletin Tanıdığı Sınırlı İmkanlar:

Yasal Topluluklar: Engelli bireyler bu sınırlılıklara karşı bir topluluk halinde hareket edip haklarını aramalıdır bunun için yasal topluluklar kurulabilir, kurulmasının önü açılabilir.

Denetleme ve Düzenleme Kurumları: engellilik oranının bir sayıdan ibaret olmaması ve her bireyin bireysel, kendi özelinde değerlendirilmelidir. Bu durumun denetimini yapması için ve bireylerin raporlarını düzenlemeler yapmak için sadece bu durumla ilgilenen bir kurum açılmalıdır.

2. İstihdam Konusunda Engelli Bireylere Yardımcı Olacak Tek Bir Kurum Olmaması:

İş Bulma Kurumları: Devlet temelli bir kurum açılmalıdır ve bu kurum iş veren ile iş arayan engelli birey arasında köprü görevi görmelidir. Bireylere iş imkanı sağlandıktan sonra bireylerle irtibat kesilmeden onların haklarını korumaya devam etmelidir. Bu sayede engelli bireyler hem kendine uygun işlerde çalışır hem de kamuya bağlı kalmadan özel sektörde de kendilerine yer bulabilir.

3. E-KPSS'nin Tüm Bireylere Uygun Olmaması:

Sınavları Bireyselleştirme: Devlete memur alımı yapılırken KPSS yalnızca test sınavdan oluşmadan yetenek bazlı da yapılmalıdır ve devlet tarafında da engelli bireylere istihdam sağlanmalıdır.

4. Engelli Bireylere Yalnızca Taşeron İşler Verilmesi:

İş Verenleri Bilgilendirme: iş verenlere engelli bireylerin istek ve ihtiyaçlarını bilmelidir ve bu anlamda iş bulma kurumları ile irtibata geçmelidir.

5. İşverenlerin Engelli İşçi Çalıştırmak İstememeleri:

Bilgilendirme ve Motivasyon: İş verenlere ve iş yerlerinde ki insan kaynakları çalışanlarına engellilik ve engel türleri hakkında bilgiler verilmelidir bu bilgilendirmeler medya aracılığı ile yapılarak daha geniş kitlelere ulaştırılmalıdır ve hukuki yaptırım getirilerek öğrenme zorunlu olmalıdır. Ayrıca iş yerlerine “engelsiz iş yeri” temalı ödüller verilerek motivasyon arttırılmalıdır.

43

6. Engelli Bireylerin Ailelerinin Desteklenmemeleri:

Maddi ve Manevi Destek: Bu anlamda kişiler görevlendirilmelidir ve aileler ziyaret edilmelidir. Aileler dinlenmelidir ve sorunlarına çözüm üretilip ihtiyaçları karşılanmalıdır.

Ailelere maddi desteğin yanında psikolojik destek de sağlanmalıdır ve onlara iyi gelecek etkinlikler düzenlenmelidir.

7. Engelli Yakınlarının Sosyal Güvenlik Haklarının Sağlanmaması:

Gündüzlü Bakımevi: Aileler işe giderken engelli çocuklarını bırakabilecekleri hem güvenlik açısından hem de sağlık açısından yararlı gündüzlü bakımevleri açılmalıdır ve bu bakımevlerinde bu konu üzerine eğitim almış kişiler çalışmalıdır.

Emeklilik Hakları: Çocuğun durumuna göre ailesinde ki velinin/va-sinin emeklilik hakları düzenlenmelidir, kişiler maddi açıdan mağdur edilmemelidir.

8. Engelli Bireylerin Genelinin Lise Eğitiminden Sonra Eğitimlerine

Devam Edememeleri: Engelli bireylerin lise eğitimini tamamladıktan sonra kendilerini geliştirmek, yeteneklerini keşfetmek ve eğitimlerine devam etmeleri için yaşam boyu öğrenme merkezlerinin açılmalıdır. Bu merkeze bağlı işletmeler (kafe, restoran vb.) açılarak istihdam sağlanabilir. Ayrıca engelli bireyleri yüksek öğretim kurumlarına almak için bireylere uygun yetenek sınavları yapılmalıdır.

9. Akran Zorbalığı:

Okullarda engelsiz birimler açılmalıdır ve sosyal hizmet uzmanları bu birimlerde görev almalıdır, hem engelli bireye ve ailesine destek olmalıdır hem de öğretmenleri ve öğrencileri bilgilendirmelidir. Aynı zamanda PDR servislerinde düzenlemeler yapılmalıdır; öğretmen sayısı artmalıdır ve öğretmenlere sık sık seminerler vererek motivasyonları ve bilgileri tazelenmelidir.

Bu çözüm önerileri engelli bireylerin ve ailelerinin istihdam ve eğitim alanlarında yaşadıkları zorlukları ortadan kaldırmak ve sosyal güvenlik haklarına sahip çıkmak için önemli adımlar atılmasına zemin oluşturacaktır.

44

SONUÇ

İstihdam, bireylerin hayatlarını devam ettirebilmesi gerekli maddi olanağı sağlamak için önemli bir alandır. Ancak, engelli bireyler iş bulma konusunda yaşadığı zorluklardan dolayı istihdam alanında kendilerini göstermekte ve maddi anlamda zorluklar çekmektedir.

İşverenlerin bilgisizliği, engelli bireylerin eğitim alma konusundaki yaşadığı zorluklar ve raporda belirttiğimiz birçok zorluk engelli bireylerin istihdam alanında önlerini kapatmaktadır.

Eğitim, bireylerin bilgi, beceri, değerler ve tutumlar kazanarak kendilerini geliştirmelerini sağlayan bir öğrenme sürecidir. Ancak engelli bireyler eğitim alanında da ciddi engellerle ve zorluklarla karşılaşmaktadır. Bu zorluklar engelli bireyleri hem istihdam alanında hem sosyal anlamda hem de psikolojik anlamda olumsuz etkilemektedir. Bu rapor Engelli bireylerin istihdam ve eğitim alanında yaşadığı zorlukları ortadan kaldırmak için bir takım çözüm önerisi sunmuş ve bu alanlardaki iyileşmelerin sağlanabilme-

si için atılması gereken adımları vurgulamıştır. Engelli bireylerin ve onlara bakım sağlayan kişilerin bu alanlardaki ihtiyaçları göz önünde bulundurularak, bu problemlerin ortadan kalkması yöneticilerin ve ilgili makamların bireylere karşı sorumlulukları kapsamında değerlendirilmelidir.

MASA 5.

**Engelli bireylerin
sosyal ve kültürel
etkinliklere katılımında
yaşanan zorluklar ve
çözüm önerileri**

Dr. Öğr. Üyesi Erdem Tüfekci
*Biruni Üniversitesi Eğitim Fakültesi Okul Öncesi
Öğretmenliği Bölümü*

Raportör: Sıla Konak (*Biruni Üniversitesi öğrencisi*)

Katılımcılar: Hakan Türker Dulkadiroğlu (*Biruni Üniversitesi/SKS Direktörü*)

Melahat Baran (*Engelli Yakını*)

Mustafa Çiftçi (*Zeytinburnu Belediyesi Bilgi Evi Yöneticisi*)

Nihan Küçük (*Zeytinburnu Belediyesi İletişim Koordinatörlüğü*)

Melike Aydın (*Arel Üniversitesi Engelsiz Yaşam Kulübü Başkanı*)

Eren Berber (*Zeytinburnu Belediyesi Gençlik Merkezi
Koordinatörü*)

Muharrem Canpolat (*Şemsettin Sami Ortaokulu*)

GİRİŞ

Bu rapor, engelli bireylerin sosyal ve kültürel etkinliklere katılımında yaşanan zorluklar ve çözüm önerilerini ele almak amacıyla, çeşitli disiplinlerden profesyonellerin katılımıyla hazırlanan bir çalışmanın sonucu yazılmıştır. Eğitim uzmanı, belediye ve üniversite sosyal ve kültürel etkinlikler yönetici ve görevlileri, özel eğitim öğretmeni, özü/engeli olan birey yakını ve sağlık bilimleri eğitimi görüp üniversite bünyesindeki engelsiz yaşam kulübü üyesi olan öğrencilerden oluşan bir grup, iki oturumda beyin fırtınası yaparak mevcut durumun analiz yapmıştır. Grup üyelerinin ortak kararı ile yazılan bu rapor, farklı uzmanlık alanlarından gelen katılımcıların gözlemleri, deneyimleri ve önerileri doğrultusunda hazırlanmıştır.

48 Bu rapor engelli bireylerin sosyal yaşam kalitesini artırmak ve kültürel etkinliklere katılım süreçlerinde karşılaşılan zorlukların üstesinden gelmek için öneriler içermektedir. Ayrıca engelli bireylerin ve onlara bakım sağlayan kişilerin ihtiyaçları göz önünde bulundurularak, karşılaşılan sorunların çözülebilmesi adına yapılması gerekenleri ele almaktadır.

Sosyal yaşam ve kültürel unsurlar basitçe kültür ve sanat etkinliklerine katılım biçiminde değerlendirilmemiş, bu çalışmada, sosyalleşme ve kültürleşme sosyolojik tanımları ile ele alınarak engelli bireylerin içinde yaşadıkları toplumun sosyal ve kültürel hayatına katılım süreçleri bağlamında değerlendirilmiştir.

Bu nedenle, bu rapor engelli bireylerin toplumsallaşma ve kültürleşme süreçlerinin yeterliliği, karşılaşılan zorluklar ve bu sorunların çözülmesine yönelik önerileri ele almaktadır.

ÇALIŞTAYDA BELİRLENEN SORUNLAR

- 1. Okullarda özel eğitim sınıfı açma sorunu:** Katılımcılar okullarda özel gereksinimli bireylere ayrıcalıklı bir ortam sunamadıklarını ve bu yüzden de onlara özel bir sınıf açamadığını belirtmişlerdir. Asansör, merdiven ve tuvalet kullanımı konusunda zorluk yaşadıklarını belirtmişlerdir. Çözüm önerisi olarak ayrıcalıklı bireylerin hayatlarını

kolaylaştırıcı adımlar atılmalıdır, yaşadıkları zorluklar görmezden gelinmemeli ve okullarda her türlü kolaylığa sahip özel eğitim sınıflarının açılmasına imkan tanınmalıdır.

2. Ailelerin eğitilmesi: Ailelerin eğitilmesi ve bilinçlendirilmesi süreci hızlandırır ve engelli bireylerin yolunu açar. Erken teşhis için engelli yakınlarının bilgilendirilmesi büyük önem taşımaktadır fakat katılımcılar bu bilinçlendirme etkinliklerinin zorunlu tutulması gerektiği de belirtilmiştir. Çünkü gönüllülük esasına dayanan etkinliklere ailelerin katılım sağlamadığı görülmektedir. Ayrıca evlenmeden önce çiftlerin kapsamlı bir sağlık taramasından geçmesini ve bunun sonucuna göre evlilik kararının verilmesi gerekmektedir. Günden güne artan farkındalık sayesinde özel eğitim alanında çok fazla adım atıldığının da vurgusu yapılmaktadır. Ebeveyn okulları kurulması konusunda istekler bulunmaktadır.

3. Öğretmenlerin, eğitimcilerin bilgilendirilmesi ve ehlinin seçilmesi: Katılımcılar özel eğitim merkezlerinde işini ehliyle yapan eğitimcilerin azlığından şikayetçi olduklarını belirtmektedirler. Okul müdürünün yaklaşımı tüm okula yansıdığı için özellikle müdürlerin bilgilendirilmesinin büyük önem taşıdığına da değinilmektedir.

Eğitimciler tarafından verilen aktivitelerin %30-%40 akademik aktivitelerden %70'i ise sosyal aktivitelerden oluşmalıdır. Öğretmenlerin bilinçli ve duyarlı olması engelli birey açısından çok mühim görünmektedir. Özellikle öğretmenlerin engelli bireylere acıması durumundan duydukları rahatsızlıklar dile getirilmektedir. Terapilerde branş öğretmenleri değil de uzman kişilerin yer alması elzemdir.

4. Çocukların maruz kaldığı ekran süresi: Günümüz teknoloji çağında artan ekran süreleri maalesef çocukları da olumsuz yönde etkilemektedir. Bu yüzden çocukların ekrandan uzaklaşıp aileleriyle beraber vakit geçirmesindeki önem vurgulanmıştır. Farkındalık etkinlikleri bir gün ile sınırlandırılmamalıdır, her fırsat buldukça etkinlikler düzenlenmelidir. Öğrencilerin gönüllü sosyal projelere katılımını sağlamak hem onları ekrandan uzaklaştırır hem de ekran

zorbalığının önüne geçilmiş olur. Öğrenciyi teşvik etmede eğitimciye büyük pay düşmektedir.

5. **Akran zorbalığı:** Katılımcılar bu konuda farkındalığın artarsa zorbalığın son bulacağı yönünde yorum yapmaktadırlar. Çeşitli sosyal farkındalık projeleri düzenlenmesi ve öğrencilerin bunlara katılmasının önemi vurgulanmaktadır. Çocuklar anne ve babalarından gördüklerini uyguladıkları için bazen de anne ve babayı eğittiğimiz zaman sorun kökten çözülmektedir. Engelli bireyler bazen topluma aykırı hal ve hareketlerde bulundukları için akranları tarafından zorbalığa uğrayabilmektedirler. Bu konuda da eğitimcinin devreye girip gerekli bilgilendirmeyi yapması ve ayırıştırmaya izin vermemesi gerekmektedir.
6. **Engelli Bireylerin Özel Günlerde Temsili:** Bu durum da bir kendi başına bir problem olarak karşımıza çıkmaktadır. Özel gereksinimli bireyler etkinliklerin olağan bir katılımcısı olarak değerlendirilmekte, ayrı bir etiketleme ile topluma dahil edilmektedir.
7. **Engelli Bireyler için Kullanılan Dil:** Engelli bireyleri ifade eden söylemlerde ve engelli bireylere yönelik dil de belirli düzeyde bir ayrımcılık içermektedir ve bireylerin topluma katılımında onlar için ayrı bir engel oluşturmaktadır.

ÇÖZÜM ÖNERİLERİ

1. **Aileler için Evlilik Öncesi Eğitim ve Tarama Testleri:** Aile ve evlilik danışmanlığını da içeren eğitimlerin ebeveyn adaylarına evlilik öncesi verilmesi gerekmektedir. Yine evlilik öncesi önleyici bir yöntem olarak ücretsiz tarama testlerinin yapılması gerekmektedir.
2. **Medya Temsilleri ve Medya Dili:** Özel gereksinimli bireyleri temsil eden metin ve görsellerin bireyleri marjinalleştirmek ve sıra dışı sunmak yerine toplumun doğal bir normalleştirmesi gerekmekte, bireylere engelli ifadesi kullanmak yerine özel gereksinimli ifadesinin kullanılması gerekmektedir.
3. **Özel Günlerde Özel Bireylerin Yer Alması:** Toplum için planlanan ve organize edilen sosyal ve kültürel etkinliklerde özel gereksinimli

bireylerin bir temsil ve eğlence nesnesi olarak sunulmasından ziyade onların etkinlikleri doğal bir katılımcısı olarak kabul görmesi ve yer alması gerekmektedir.

- 4. Özel Gereksinimli Bireyler için Bakımevleri:** Özel gereksinimli bireylere bakım verenlerin sosyal ve kültürel yaşama katılımını kolaylaştırmak için özel gereksinimli bireylerin gün içinde ve akşamları bakım için kısa ve uzun süreli bırakılabileceği evlere ihtiyaç vardır.
- 5. Özel Gereksinimli Bireyler için Yemek ve Bakım Hizmetleri:** Gerek özel gereksinimli bireylerin gerekse onlara bakım verenlerin yaşam yüklerini hafifletmek için bireylere yönelik yemek hizmetlerinin sunulması gerekmektedir. Yanı sıra özel gereksinimli bireylerin temel hijyenleri için (kuaför vb.) bakım hizmetlerinin de sunulması gerekmektedir.
- 6. Mahalle Etkinlikleri:** Mahalle içerisinde farklı alt sosyal gruplarla birlikte özel gereksinimli bireyleri de kapsayan piknik, yarışma vb. sosyal etkinlikler ile tarafların birbirlerini şahsen tanıması ve birbirleriyle ortak paylaşım deneyimlerinin oluşturulması gerekmektedir.
- 7. Kalıp Yargılara Müdahale Çalışmaları:** Özel gereksinimli bireylere yönelik kalıp yargıların yıkılması amacıyla sivil toplum kuruluşları ile birlikte toplumsal kalıp yargıları ortadan kaldırmaya yönelik farkındalık amaçlı daha çok etkinliğin yapılması gerekmektedir.
- 8. Sosyal ve Kültürel Mekanların Fiziki Koşullarını İyileştirme Çalışmaları:** Erişilebilirlik ve ulaşılabilirlik ile ilgili çalışma grubunun da sözünü ettiği üzere, sosyal ve kültürel etkinliklerin gerçekleştiği mekanlarda her tür engel barındıran birey için zorluk yaratabilecek fiziki koşulların üzerinde düşünülmesi ve bunların iyileştirilmesi elzemdir.
- 9. Özel Gereksinimli Bireylere Yönelik Belediye Duyuruları:** Belediyelerin tüm duyurularının (sosyal ve kültürel etkinlikler de dahil) o toplumda yaşayan özel gereksinimli bireylerin engellerini aşabilecek şekilde gerekli teknoloji desteğinin alınarak revize edilmesi gerekmektedir. Farklı engel gruplarından bireyler de söz konusu duyuruları okuyabilmeli, duyabilmeli, görebilmelidir.

10. Özel Gereksinimli Bireylere Sosyal ve Kültürel Etkinlik Apli-

kasyonu Geliştirilmesi: Öncelik belediye etkinlikleri olmak üzere, toplumdaki çeşitli sosyal veya kültürel etkinliklerin hem duyurularının yer aldığı, hem de onlara erişim için özel gereksinimli bireylerin rezervasyon yapıp, ulaşım, refakat gibi konularda destek alabileceği bir uygulamanın geliştirilmesi gerekmektedir. Bu uygulama ile birlikte bireylerin katılmak istedikleri etkinliğe ulaşım için araç gönderimi, refakatçi gönderimi desteği sunulmalıdır.

SONUÇ

Genel olarak engelli bireylerin toplumdan dışlanmaması, ayrıştırılmaması, belediyelerin sosyal farkındalık eğitimlerini arttırması, ailelerin bilinçlendirilmesi, akranlarının zorbalık yapmaması için toplum ve ailenin daha bilinçli olması gibi konular üzerine yoğunlaşılacak çalıştayda, engelli bireylerin yaşamlarını kolaylaştırma ve onları toplumsal ve kültürel yaşama dahil etme sorunu üzerinde durulmuştur.

52

Çalışmalar engelli bireylerin topluma kazandırılması ve sosyal ve kültüre faaliyetlere katılımlarının arttırılması için belediyelerin, eğitim kurumlarının ve sivil toplum kuruluşu ve üniversiteler gibi diğer toplumsal paydaşların birlikte hareket etmeleri gerektiğini göstermektedir.

MASA 6.

**Engelli bireylerin
barınma ve yaşam
koşullarında
yaşadıkları zorluklar
ve iyileştirilmesi için
çözüm öneriler**

Öğr. Gör. Kemal Koçak

Biruni Üniversitesi Sağlık Bilimleri Fakültesi Ergoterapi Bölümü

Raportörler: Yasemin Taş, Aygül Soysal (*Biruni Üniversitesi öğrencileri*)

Katılımcılar: İrem Özkan (*AKDEM/Ergoterapist*)

Sevim Altındal (*Engelli Yakını*)

Rukiye Atik (*Engelli*)

Buğra Ayan (*Zeytinburnu Belediyesi Halkla İlişkiler Sorumlusu*)

Melike Ulusoy (*Zeytinburnu Belediyesi İmar ve
Şehircilik Müdürlüğü*)

Engin Durmuş (*Zeytinburnu Belediyesi Fen İşleri Müdürlüğü*)

Nilay Ergün (*Arel Üniversitesi öğrenci*)

GİRİŞ

Bu rapor engelli bireyler ve ailelerinin istihdam, günlük hayat ve yaşam koşullarında yaşadıkları zorluklar ve çözüm önerileri bulmak amacıyla çeşitli meslek profesyonellerinin katılımıyla hazırlanan fikir paylaşımları ve önerileri sonucunda kaleme alınmıştır.

Tanımlar:

- 1. Engel/Özür:** Bireylerin yaş, cinsiyet, sosyal, kültürel vb. gibi çeşitli faktörlerin etkisiyle hayat akışı içerisinde, belirli bir zamanda ya da durumda yapması gerekenleri birtakım yetersizliklerden dolayı yerine getirememesidir.
- 2. Engellilik:** Doğuştan veya sonradan herhangi bir nedenle bedensel, zihinsel, ruhsal, duysal ve sosyal yeteneklerini çeşitli derecelerde kaybetmesi nedeniyle toplumsal yaşama uyum sağlama ve günlük ihtiyaçlarını karşılamada güçlükleri olan ve korunma, bakım, rehabilitasyon, danışmanlık ve destek hizmetlerine ihtiyaç duyan kişi şeklinde tanımlayabiliriz.
- 3. Yetersizlik (Impairment):** İnsan da anatomik, fizyolojik veya psikolojik yapıda kaybı ya da normalden farklı olması olarak tanımlar. Yapılan tanımla daha çok vücuttaki organ eksiklik veya farklılıkları göz önünde bulundurulur.
- 4. Özürlülük (Disability):** Bireyde fiziksel veya zihinsel olarak yaşanan kayıpları ifade eder. Fiziksel veya zihinsel anlamda yaşanan sağlık sorunları nedeniyle , mevcut yeteneğin normalin altında olması veya tamamen kaybolması şeklinde ifade edilir.
- 5. İstihdam:** Engelli bireylerin sosyal, kültürel, ekonomik, fiziksel ve sosyal uyumsuzluklar nedeniyle birçok sorunla karşı karşıya kalmasıyla sosyal yaşam içerisinde temel insani haklarının korunup hayata geçirildiği ve toplumsal yaşama tam katılımlarının sağlanmasıdır.

ÇALIŞTAYDA BELİRLENEN SORUNLAR

- 1. Engelli Bireyin Yaşadığı Evin Sosyal Hayattaki Kurum ve Yapıların Toplu Taşınımın Engelliye Uygun Dizayn Edilmesi:** Engelli ve yakınlarının toplumsal hayatta ulaşım problemleriyle ilgili sorunlar
- 2. Toplumun Engelli Ailelerine ve Engelli Bireye Davranışla İlgili Bilinçlendirilmesi:** Toplumsal bakış açısının engelli birey ve ailesine olan yaklaşım ile ilgili yeterli psikolojik bilgi ve donanıma sahip olmaması.
- 3. Engelli Bireyin İstihdamı ve Bunun Kullanımı:** Engelli bireyin kendi hayatını idam ettirme ile ilgili ekonomik ve barınma ile ilgili sorunu
- 4. Engelli Bireyin Ailenin ve Toplumun Farkındalığı ve Engelli Kabul Konusunda Desteklenmesi:** Engel, engellilik, sağlıklı iyi olma hali gibi kavramlarda anlaşılabilirlik ile ilgili tanımlama sorunları
- 5. Engelli Birey ve Ailelerin Problemlerle Başa çıkarken İhtiyaç Duydukları Yönlendirme, Rehberlik Destek Sistemlerinin Aktif Kullanılması:** Ulaşılabilirlik ve sürdürülebilirlikle ilgili sorunlar
- 6. Engelli Ailelerinin Engelli Hakları ve Destek Sistemlerinin Kötüye Kullanımın Önlenmesi:** Engelli bireyin haklarını bilme, arama, uygun mercilere ulaşma ile ilgili sorunlar
- 7. Engellinin Bakımını Veren Ailenin Muhtemel Yokluğu Sonrasında Bakımın Sağlanması ve Desteklenmesi:** Bakım verenlerin en büyük kaygı duyduğu, çözüm bulmakta zorlandığı alan, destek ve bakım sorunları
- 8. Engelli Bireylerin Eğitim Koşullarıyla İlgili Düzenleme ve İyileştirmeler:** Temel haklardan olan eğitime ulaşma, devam etme konusunda yaşanan sıkıntılar
- 9. Engelli Bireyler ve Sosyal Hayata Katılım:** Toplumsal hayata karışma, günlük yaşamda aktif rol alma ile ilgili yaşanan problemler

10. Teknoloji ve Engelli Bireyler: Çoğu teknolojik aletin Türkçe çevirisinin olmamasından kaynaklı teknolojik aletlerin kullanımında yaşanan problemler

ÇÖZÜM ÖNERİLERİ

1. Resmi Kurum ve Kuruluşlardaki Düzenlemeler:

- Belediyelerin fen işleri müdürlüğüne başvurarak uygun alanlara engelli bireylere ait alanların oluşturulması.
- Özellikle ulaşım konusundaki araç içi düzenlemeler, asansöre ve araç içerisine ulaşım kolaylığı konusunda düzenlemeler yapılması, engellilere özel çipli kartlar verilerek öncelik verilmesine yönelik önerilerde bulunuldu.
- Kamusal ve özel alanlardaki çevresel düzenlemelerin sağlanarak engelli bireyin tuvalet, restoran, cafe, resmi daireler, iş yeri vs. binalara erişiminin kolay olacağı konusunda emin olması sağlanmalıdır.
- Engel gruplarının özel eğitim merkezleri ve rehabilitasyon merkezlerinde daha homojen dağılması gerektiği düşünülmektedir.
- Özel eğitim merkezlerinin sınıf kapılarında pencere olmalı ve kesinlikle sınıf içi kamera olmalıdır. Engellilere yönelik fiziksel, duygusal ve cinsel istismarın önlenmesi için tedbirlerin artırılması gereklidir.
- Çevre ve şehircilik görevlileri, şehir planlaması için mühendisler ve mimarların yetersiz kalması çok olası, muhakkak bu ekipte ergoterapist de olmalıdır.

2. Toplumsal Farkındalık ve Bakış Açısını Değiştirmek İçin Bilinçlendirme Çalışmaları:

- Toplumda engel, engellilik ve pozitif ayrımcılık kavramlarının anlaşıldığından emin olunması gereklidir. Sosyal hayatta engelinin ayrımcı davranışlara, bakışlara ve tutumlara maruz kalması ve bu konuda toplumun bilinçlendirilmesi için gerekli desteğin (eğitim, bilinçlendirme vb.) sunulması gereklidir.

- Devlet okullarında engellilere yönelik bilinçlendirme eğitimlerinin, akran zorbalığının önlenmesine yönelik çalışmalar yapılmalıdır.
- Kamu sporu, okullarda kulüp etkinlikleri/sosyal eğitim dersi olmalıdır.
- Engelli bireyin yaşamı ile ilgili toplumsal kurallara uyması noktasında cezaların etkin kullanılması gereklidir.
- Engelli ailesinin engelli bireyi istismar etmesi noktasında önlem alınması gerekli denetimlerin sağlanması gereklidir.

3. Engelli Bireyin Eğitim, Sağlık, Çalışma, Barınma, Bakım, Sosyal Hayat İhtiyaçlarının Karşılanması:

- TOKİ'nin halka arz ettiği konutlardaki engelli konutun özelleştirilmesi ve sayısının artması gerekiyor.
- ÖĞRENCİ BARINMASI SORUNU: KYK yurtları ve özel yurtlarda engelli öğrenciye uygun dizaynlar yapılmalı ve engelli öğrencilerin barınması sağlanmalı. Her yurtta engelli kontenjanı olması yönetmeliğe tabi tutulmalı.
- Evinin kullanımı engel durumuna uygun olmayan engellinin koşullarına uygun bir eve taşınması üzerine devlet tarafından desteklenmesi önerilmektedir.
- Engelli bireye bakım veren kişi vefat ettikten sonra kendi başına hayatını idame ettirilmediğinde yatılı olarak kalabileceği ve uzmanlar tarafından bakımının üstleneceği tesislerin, yaşam yerlerinin inşası konusunda destekleme çalışmaları yapılmalıdır.
- Engelli bireye özgü bireysel tedavi ve yaklaşımın öne çıkması gereklidir.
- Eğitici Eğitimi: Okullardaki rehberlik birimini engelli öğrenciler üzerine daha aktif çalışarak eğiticiler ve engelli ailelerine yönlendirmelerde bulunup ve bunların denetlenmesini sağlamalıdır.
- Ücretsiz sosyal hizmetler, kamplar olsa bile erişilebilirlik artırılmalı, engelli bireyler evden çıkarken yaşayacağı zorluklar

yüzünden evden çıkmaktan vazgeçmemelidir.

- Üniversitede bölümlerde sosyal duyarlılık kapsamında engellilerle ilgili staj biçiminde, öğrencilerin engellilere refakat ederek kamplara katıldığı etkinliklerin düzenlenmesi sağlanabilir.

4. Teknolojik Desteğin Sağlanması:

- Birçok teknolojik cihazın ya da yazılımın Türkçe altyapısı olmadığı için erişilebilirlik çok sınırlıdır, geliştirilmesine yönelik yazılım çalışmaları yapılabilir. Özellikle görme engelliye uygun okuyucu programların geliştirilmesi ve dijital cihazlarda engelli bireyin kullanımına sunulması.
- **ÇÖZÜM ÖNERİSİ:** Zeytinburnu Belediyesi özelinde ilçenin cadde ve sokaklarının engelli kullanımının uygunluğunu gösteren bir aplikasyonun belediye tarafından engellilere sunulmasına yönelik ekibin oluşturulup yazılım çalışması yapılması.

SONUÇ

Engelli bireylerin toplumsal hayata katılımının arttırılarak bağımsızlığının maksimum seviye çıkartılması için mevcut sorunların belirlenerek çözüm önerilerinde bulunulması ile gerekli düzenlemeler, değişiklikler, farkındalık çalışmalarının desteklenmesi için yerel yönetimin toplumsal sorumluluğu olarak gereken çalışmaları yapması gerekmektedir.

MASA 7.

**Engelli bireylerin
teknoloji ve dijital
erişim alanlarında
yaşadıkları zorluklar ve
çözüm önerileri**

A photograph of a man with grey hair, wearing a dark suit and a blue tie, speaking into a microphone at a white podium. Behind him is a large banner with the text 'ENGELSİZ ZEYTİNBURNU FİKİRLİYESİ' in bold, black, sans-serif capital letters. The banner has a colorful, abstract watercolor-like background in shades of blue, pink, and yellow.

ENGELSİZ ZEYTİNBURNU FİKİRLİYESİ

63

Öğr. Gör. Cem Turan
*Biruni Üniversitesi Mühendislik ve Doğa Bilimleri Fakültesi
Bilgisayar Mühendisliği Bölümü*

Raportörler: Gülsüm Egil (*Biruni Üniversitesi öğrencisi*)

Katılımcılar: Aybüke Bayraktar (*Tek Çözüm Rehabilitasyon Merkezi*)
Şükran Sarpdağ (*AKDEM/Personel*)
Yiğit Önler (*Zeytinburnu Belediyesi Çağrı Merkezi Sorumlusu*)
Mehmet Uçar (*Zeytinburnu Belediyesi Çevre Koruma ve
Kontrol Müdürlüğü*)
Eray Akbulut (*Zeytinburnu Belediyesi Destek Hizmetleri
Müdürlüğü*)
Esranur Şahin (*Celalettin Gözüsulu İlkokulu*)
Fatmanur Koyuncu (*Atatürk İlkokulu*)

GİRİŞ

Bu bölüm, engellilik ve engelli bireyler çerçevesinde teknoloji olgusunun ve özellikle dijital teknoloji olarak ifade edilen bilişim tabanlı yapay sistemlerin ele alındığı, bilgisayar mühendisliği ve mühendislik biliminin İnsan-Bilgisayar Etkileşimi (*Human-Computer Interaction, HCI*) ve genelleşmiş haliyle İnsan-Makina Etkileşimi (*Human-Machine Interaciton, HMI*) alt alanları yönünden engellilerin karşılaştığı sorunların tartışıldığı; 3 Aralık 2024 Dünya Engelliler Günü kapsamında gerçekleşen çalıştayın, çok disiplinli katılım sonucu oluşan bir çıktısı olarak kaleme alınmıştır. *Tespitler ve Öneriler* olmak üzere iki oturumda gerçekleşen çalışmada, çalıştay kümesine dahil olup akademik, engellilik, STK, kamu gibi farklı alanları temsil eden katılımcıların ortak değerlendirmeleri ile oluşturulmuş ve görüşlerine sunularak sonuç raporunda yer verilmiştir.

64

Farklı sosyokültürel alan ve disiplinlerden katılımcıların kompozisyonundan oluşan çalışma grubunda tartışılan ve olgunlaştırılan tespit ve değerlendirmelerin ulaştığı düzeyin, toplantı sonucunda grup üyelerimiz için dahi şaşırtıcı bulgular içerdiği gözlenmiştir. Zira engellilik kavramını hayatın olağan akışı içinde benimsenmiş şablonları terk ederek mühendisliğin “sistem” olgusu nazarıyla bakıldığında ortaya çıkan resim, engellilik halinin giderek artan bir ivme ile toplumun tamamına yayılma eğiliminde olabileceği sonucunu doğurmuştur.

Diğer taraftan klasik “engelli” perspektifi ile sosyal hayata yansıyan teknolojiler değerlendirildiğinde, engelliler adına gerçekleştirildiği ileri sürülen bazı teknolojilerin bile engelliye empati yapılmaksızın ve bilişsel, fizyolojik gerçekleri gerçekten değerlendirilmeksizin üretildiği ve var gibi gözükken “engelli dostu” teknolojilerin, içinde mühendislikten psikolojiye kadar çok disiplinli bakışla iyileştirilmeye muhtaç oldukları kanaatini besleyen çok sayıda bulgu değerlendirilmiştir.

Atıfta bulunulan hususlar, genel kavramlar bölümünde ele alınmıştır.

Tanımlar:

- 1. Engelli:** Referans alınan Türk Dil Kurumu (TDK) sözlüğüne göre engelli, *“Doğuştan veya sonradan herhangi bir nedenle bedensel, zihinsel, ruhsal, duyuşsal veya sosyal yeteneklerini çeşitli derecelerde kaybetmiş, toplumsal yaşama uyum sağlama ve günlük gereksinimlerini karşılama güçlükleri çeken (kimse)”* olarak tanımlanmıştır¹.
- 2. Sağlık:** Dünya Sağlık Örgütü’nün (DSÖ) 1948 tarihli tüzüğünde sağlık, *“Yalnızca hastalık veya sakatlığın olmaması durumu değil, fiziksel, sosyal ve ruhsal refah durumu”* olarak tanımlanmıştır².
- 3. İnsan-Bilgisayar Etkileşimi (İBE):** Günümüzde bilişim teknolojilerinin sosyal yaşamın hemen her alanına yayıldığı ve bireylerin vazgeçilmez birer sosyal ve medikal destek aracı olduğu değerlendirildiğinde; insanın bilgisayar teknolojilerinin sahip olduğu arayüz (*interface*) tasarımları ile olan etkileşimi ve onu doğru, kolayca algılayabilmelerinin önemi bir kez daha artmaktadır. Bireyin bilişim teknolojileri ile etkileşime girdiği arayüzleri erişilebilirlik (*accessibility*), kullanılabilirlik (*usability*) ve ergonomi gibi kullanıma ve algılamaya dayalı şekilde tasarımı ile ilgili bilgisayar bilimleri alt alanı, İnsan-Bilgisayar Etkileşimi (*Human-Computer Interaction, HCI*) olarak adlandırılmaktadır. Bilişim alanında arayüz tasarımlarındaki kusurlar kimi zaman geçmiş örneklerde olduğu gibi yaşamsal riskler doğurabilmektedir.

Günümüzde bilişim, sadece bilinen klasik bilgisayar formunun ötesine geçerek telefondan saate, televizyondan akıllı beyaz eşyalara, motorlu taşıtlardan akıllı şehir donatılarına kadar pek çok varyasyonla bireyin günlük hayatının tam ortasında yer almaktadır.

- 4. İnsan-Makina Etkileşimi (İME):** Bilişim alanı alt konusu olan İBE gibi genel mühendislik alanlarının çıktısı durumundaki genel amaçlı makine arayüzleri ile insanın etkileşimini konu alan İnsan-Makine Etkileşimi (*Human-Machine Interaction, HMI*) ilgi alanı da erişilebilirlik ve kullanılabilirlik yönünden daha ideal, ergonomik ve güvenli teknolojilerin tasarımını amaçlamaktadır. Bir asansörden trafik lamba-

larına, beyaz eşyalardan küçük mutfak makinalarına, kişisel bakım teknolojilerinden motorlu araç tasarımına kadar pek çok örnekte kendini bulan İME, bireyin güvenle ve kolaylıkla teknoloji kullanımı için önem arz etmektedir.

- 5. Toplum 5.0:** 22 Ocak 2016 tarihinde Japonya Hükümeti tarafından ortaya atılarak desteklenmeye başlanan bu kavram, süper akıllı fiziksel sistemler, dijitalleşme ve yapay zeka aracılığıyla insanların üretkenliğini ve yaşam kalitesini arttırmak için insan merkezli sürdürülebilir bir toplum üretmeyi amaçlamaktadır ³.

ÇALIŞTAY BELİRLENEN SORUNLAR

1. Teknoloji, insanlar içindir; insan teknoloji için değildir. Teknolojinin insan yaşamını olumsuz etkileyen yönleri, sosyal yaşamı şekillendirmekte ve yeni engeller üretmektedir.
2. Her ne kadar engelli tanımında ilk akla gelen fiziksel ve zihinsel engelliler grubu olarak gözüксе de teknolojinin filtre edilmemesi, sosyal ve bilişsel yönden engellilik durumu oluşturmaktadır.
3. Teknolojik bağımlılık önemli bir sosyal ve bilişsel engel nedenidir.
4. Teknolojiden asıl beklentinin yaşam hızını artırmak değil, daha nitelikli bir yaşam sürmek ve insana sosyal yaşam zaman bolluğu ile imkanını sağlamak olması gerekirken tam tersi yönde bilinçsiz bir yönelim ve olumsuz baskın sonuçları görülmektedir. Bu durum kültürden ahlaki ve etik değerlere, halk sağlığından güvenliğe kadar yeni sosyal engellilikler ve riskler üretmektedir.
5. Son yıllarda giderek artan IQ tabanlı zeka tanımının, daha mekanik ve sosyallikten uzak bir birey profili oluşturması kaçınılmazdır. Sosyal yaşamın temel dinamikleri olan duygu zeka ve empati görece olarak azalmaktadır. Bu, bilişsel bir sorundur.
6. Sosyal yaşam çevreleri, özellikle şehir yaşamının zorlayıcı etkileri ile nicel yoğun verilerle beslenen bir birey üretmişken, sezgiye dayalı nitel çıkarımda bulunma imkanı sunabilecek doğal çevrelerin korunması ve çoğaltılması, erişilebilirliği konusunda engeller mevcuttur.

7. Engelli birey, engelliliğini eksiklik olarak hatırlatan bir çevrede yaşamak zorunda kalabilmektedir.
8. Engelliler için geçmişe göre daha çok tasarlanmış bir çevre olsa da bu tasarımlar genellikle klasik ve içinde bulunan teknoloji çağının düzeyini yansıtmamaktadır.
9. Engellinin çevreye uyum sağlaması veya bunu başaramazsa toplumdan ayrışması beklenmektedir ama çevrenin her engelliye uyum sağlama potansiyeli halen çok düşüktür. Her ne kadar engelliliği bir duyarlılık geçmişe göre oluşmuş olsa da halen çoğu yönden genel tasarım “normaller” ölçütlerine göre çalışmaktadır.

ÇÖZÜM ÖNERİLERİ

1. Toplu- taşımalarda sesli çağrılar arttırılmalı (özellikle duraklarda).
2. Yollarda görme engelli insanlar için sarı çizgiler arttırılmalı.
3. Alternatif ve destekleyici iletişim sistem ve cihazları alım güzünde devletin yardım sağlaması.
4. Trafik ışıklarının süresi arttırılmalı ve sensörlü olmak insanların geçmesi süresince algılanmalı.
5. Yoklama vb. sistemlerde QR yerine konum algılayan uygulama ya da cihaz olabilir.
6. Mekan okunabilirliği ve erişilebilirliği sağlanması(Uygulama 3D veritabanlı)
7. İşitme cihazı, tekerlekli sandalye gibi ihtiyaç dahilinde olan teknolojik cihazların bakım ve kullanımları hakkında bilgilendirme(Seminer gibi)
8. Engelli veritabanı oluşturulmalı. Proje kapsamında onlarla iletişim içinde geliştirilmesi.
9. Ekran okuyucusu ses spektrumu arttırılıp daha düzgün olmasını sağlanmalı.
10. Engelli birey yoktur, normalleri kendine münhasır birey vardır. Engelli ve bireylerin çeşitliliğine yanıt veremeyen çevre vardır. Sosyal

belediyeciliğin burada önemli katkıları olabilir. Tüm toplumun engel olarak kabul edilen bir uzuvlarının bulunmaması halinde, normalin bu olacağı ve şehir teknolojilerinin buna göre şekillenmiş olacağı unutulmamalıdır.

11. Dinamik, akıllı şehir mobilyaları, donatıları olmalı. Her engellilik türü için ayrı donatı kullanılamaz, farklılıklara göre adapte olabilir donatılar tasarlanabilir.

SONUÇ

Engellilik hali her ne kadar bireylere atfedilse de günümüz teknolojileri çerçevesinde ve Toplum 5.0 ölçütlerine göre çevrenin engelliliğinden söz edilebilir zira her bir birey nasıl psikoloji ve sima yönünden diğerlerinden farklı ve özgün ise bireyin, toplumda sayıca daha yaygın olması nedeniyle “normal” kabul edilen fiziki uzuv donanımlarındaki nicel veya işlevsel eksilme, onun bir “engeli” olarak karşısına çıkmamalıdır. Benzer durum bireylerin bilişsel farklılıkların “engelli” olarak etiketlenip örtülü olarak vurgulanan, normal kabul edilen yaygın halden uzaklıkları açısından da söylenebilir. Akıllı yapay sistemlerin sosyal yaşamın her alanına girdiği günümüz modern yaşam formunda bu nedenle, bireyin engelliliğinden ziyade çevrenin ve çevreyi oluşturan teknolojilerin engelliliğinden söz edilebilir. Bilimsel ve bilişsel gerçekler kapsamında, bu gerçeklerden uzaklaşarak bireyi engelli kabul etmek ve esasen sınırlandırılmış ve aktif sosyal yaşamdan kısmen veya tamamen izole edilmiş halde yaşam sürmelerine neden olan “engelli” birey kabul etmek, çevreyi yaşam merkezli şekillendirme sorumluluğu bulunan tarafların kestirmeci ve canlıya olan sorumluluğunu indirgeyici bir yaklaşımı olarak değerlendirilmiştir. Kaldı ki fizyolojik ve nöropsikolojik çeşitlilik olarak değerlendirilmesi gereken engellilik, sadece insana özgü bir durum olmayıp tüm canlı alemini kapsayıcı bir kavramdır. Şu halde gerçekten “akıllı” olabilen bir çevrenin, insan ve onunla birlikte diğer tüm canlıların da engellilik halini ortadan kaldırıcı çevresel koşulları, uygun teknolojilerle sosyal yaşama sunması gerektiğine inanılmaktadır.

Tarif edilen “engelsiz, akıllı çevre” konseptinin somut bir örneği olarak, bilişim teknolojilerinin ulaşmış bulunduğu düzey itibarıyla rahatlıkla çözüm üreteceği bir sorun olmakla, fiziki engeli olan bireylerle bu engeli bulunmayan bireyleri eşit gören ve eşit süreler tanıyan ışıklı yaya geçitlerinin, fiziki engeli olan bireyi tanımlayıp karşıdan karşıya geçişini tamamlamadıkça trafiğin akışına izin vermeyecek şekilde tasarlanması, gösterilebilir. Günümüz görüntü tanıma, bilgisayarla görü teknolojilerinin güncel düzeyi, bu ayrımı yapmaya yeterli görülmektedir. Bir başka örnek olarak fiziki engel durumunun çeşidi ve düzeyinden bağımsız olarak tasarlanan statik engelli tuvaletleri, şehir donatıları; karşılaştığı engelli tanımlayabilir ve onun koşullarına göre otonom halde dinamik kendisini uyarlayabilir nitelikte olmalıdır. Keza statik, sabit kabartma yazı (*Braille alfabesi*) yerine görme engelli için “konuşan”, işitme engelli için “görünen” dinamik mekan, donatı ve sistem arayüzleri tasarlanabilir mahiyettedir.

İfade edilen türde teknolojilere somut bir örnek haliyle 2004 yılında, tarihe ilk yasal olarak tanınmış sibernetik organizma (*cyborg*) olarak geçen Neil Harbisson vakası gösterilebilir. Harbisson, doğuştan bir renk körü (*akromatopsi*) ressam olup sanatını icraya engel teşkil ettiğini düşündüğü renkleri ayırt edememe “engelin” gidermek üzere, başına invazif yolla monte ettirdiği üçüncü bir göz kabul edilebilecek optik-odyo dönüştürücü bir sensör sayesinde göremediği “renklerin sesini duyarak” ayırt edebilmektedir. Her ne kadar önemli bir inovasyon olsa da bu klasik “engelli” yaklaşımında yine bireyin engelinin bireyde olduğu kabul edilerek onun metabolik yapısına ekleme yapılmıştır. Halbuki çevre “renkleri duyurabilir” forma kavuşturulsa, çevrenin arayüzü bu şekilde tasarlanırsa tüm benzer özel durumdaki bireylerin vücutsal kondüsyonlarına müdahale edilmeksizin çözüm üretilebilecektir. Bireyin olduğu kabul edilen eksiğinin kendi vücuduna müdahale ile kapatılma çabasının her şeyden önce bireyin bilinçaltına “sen eksiksin, kusurlusun, farklısın” mesajı verdiği açıktır. Bu şekilde bilişsel yönden etiketlenen ve yaralanan insanın yaralarını sarmak için “Engelliler Günü” kifayet edici görülmemektedir. Bu nedenle bireyin eksikliğini kendi üzerinden tamamlamak yerine çevreyi engelli olarak kabul edip onun her türlü özel bireysel kondüsyona yanıt verir nitelikte tasarlanmasını temin etmek, toplumsal ruh

sağlığı için de önem arz etmektedir. Samimi olarak bir engelliye empati yapıldığında, bir banka şubesi girişinde veya toplu taşıma aracında, varlığını belli etmek üzere “engelli” butonuna basılma koşulunu getirmiş olmak bile her fırsatta bireye, kendisinin engelli olduğunu hatırlatan önemli bir bilişsel uyaran olarak gözükmektedir. Günümüz akıllı dijital sistemleri şehir dokusuna layığı ile entegre edildiğinde, engelli bir bireye engelliliğini hissettirmeyecek ve ona göre yaşamı akıtan, onun koşullarına göre dinamik olarak çalışma anında (*runtime*) şekillenebilen, gerçekten “akıllı” bir şehirden söz edilebilir.

Benzer durum, son yıllarda şehir kaldırımlarında gözlenen kabartma yer kaplamaları gibi yine statik engelli uyarınları için de geçerli olup günümüz bilişim teknolojilerinin eriştiği düzeyde, her biri dinamik, “konuşan, gösteren” çağdaşları ile ikame edilmesi beklenir. Engelli araçlarının, bebek arabalarının, ileri yaşa veya fiziksel koşullara bağlı yürüme zorluğu çeken bireylerin kaldırım-yol geçişleri için her köşe başına statik rampa konumlandırmak yerine bu bireylerle karşılaştığında dinamik olarak rampa olup sonrasında kapanan, güvenli yürüme alanı sınırlarının dışına yaklaşıldığında uyaran “akıllı” kaldırım sistemlerini tasarlamak mümkündür.

Diğer taraftan TDK tanımında açık şekilde geçtiği üzere engellilik, “...sonradan herhangi bir nedenle bedensel, zihinsel, ruhsal, duyuşsal veya sosyal yeteneklerini çeşitli derecelerde kaybetme” ise bilinçsiz dijital teknolojilere teslim oluş, ebeveyn ve sosyal yaşam aktörlerinin sanal dijital ortamlar ile ikamesi gibi nedenler sonucunda özellikle Z kuşağı sonrası başta olmak üzere toplumun geneline yayıldığı gözlenen, gerçek yaşama dair sosyal iletişim güçlükleri, bireyselleşme, duygu zeka düzeyinde gerileme, empati kuramazlık, ileri düzey teknoloji bağımlılığı, gerçek ile sanal arasında ayırt etme güçlükleri gibi semptomların birer “zihinsel, ruhsal, duyuşsal veya sosyal yeteneklerini çeşitli derecelerde kaybetme” olarak değerlendirilmesi durumunda, “engelli” olma halinin modern yaşam normunda tabana yayıldığı gibi bir sonuç ürettiği söylenebilir. Şu halde engelliliğin tanımının bu olgular ışığında güncellenmesi ve ifade edilen günümüz gerçeklerini de kapsayacak şekilde ele alınarak çözümler aranması yerinde olacaktır.

Unutulmamalıdır ki engellilik yalnızca kalıcı bir eksiklik ya da sakatlığı ifade etmemekte olup her bireyin geçici ya da kalıcı olarak potansiyelini taşıdığı, normale göre farklı olma halidir. DSÖ'nün yukarıda yer alan tanımında geçtiği üzere sağlık ancak *"fiziksel, sosyal ve ruhsal refah durumu"* ile izah olunan bir olgudur.

1 <https://sozluk.gov.tr/?ara=engelli>

2 https://iris.who.int/bitstream/handle/10665/64546/9789755903613_tur.pdf

3 <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/2020475>

MASA 8.

**Engelli ailelerinin
sosyal ve psikolojik
alandaki yaşadıkları
zorluklar, ihtiyaç
duydıkları destek
mekanizmaları ve
çözüm önerileri**

ENGELSİZ ZEYTİNBURN FİJİYOLYESİ

73

Prof. Dr. Lütfü İlgar

*Biruni Üniversitesi Eğitim Fakültesi Eğitim Bilimleri Bölümü
Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık Anabilim Dalı*

Raportörler: Eyşan Şen, Sudenaz Mıkyas (Biruni Üniversitesi öğrencileri)

Katılımcılar: Berrak Günaydın (AKDEM/Psikolog)

Damla Koluvaçık (AKDEM/Psikolog)

Alperen Kılınçlı (Engelli)

Nuraltın Kılınçlı (Engelli Yakını)

İbrahim Hakkı Polat (Zeytinburnu Sosyal Hizmet Merk.
Müdürlüğü/Sosyal Çalışmacı)

Fusun Ceren Küçükosmanoğlu (Yeni Yüzyıl Üniversitesi/
Hukuk Fakültesi/Arş. Gör.)

Şaban Cansu (Zeytinburnu İlçe Müftülüğü)

GİRİŞ

Engellilik, insanın yeryüzünde varoluşundan beri ortaya çıkan ve günümüz toplumlarında da devam eden, hem engelli bireyi, hem engelli bireyin başta ailesi olmak üzere çevresindekileri, toplumun tüm bireylerini, kurum ve kuruluşları etkileyen bir durumdur. Engellilik, birey ve aile için dezavantajlı bir durum olup, maddi ve manevi birçok zorluğu da beraberinde getirmektedir. Araştırma ve gözlemler, engelli olan bireylerin engelli olmayan bireylere göre daha olumsuz bedensel ve ruhsal sağlık durumuna, daha düşük eğitim başarısına ve düşük sosyal ve ekonomik katılıma sahip olduklarını ortaya koymaktadır.

74

Sosyal destek, bireyin yaşamında önemli bir yere sahip olanlar tarafından verilen desteklerdir. Bireyin çevresinde bulunanların sağladıkları maddi (para, bilgi, zaman vb.) ve maddi olmayan (ait olma, kabul görme, şefkat görme, onaylanma, beğenilme, takdir görme, saygı ve sevgi görme, empati, güven vb.) unsurları içerir. Bu destek sosyal bir varlık olarak bireyin sosyal ihtiyaçlarının doyurulmasında yardımcı olur. Anne, baba, eş, sevgili, arkadaşlar, aile, öğretmenler, akrabalar, komşular, uzmanlar gibi kimseler ve gruplar ise o bireyin sosyal destek kaynaklarını oluşturmaktadır. Psikolojik destek ise bireylerin ruhsal yönden sağlıklı olabilmesi için verilen desteklerdir. Bu destek ile bireyin yaşamında gerekli olan ruhsal yeterlilikleri kazanması ve içinde yaşadığı topluma uyum sağlaması amaçlanır. Bireyin yaşamdan tatmin olması ve keyif alması, olumlu bir benlik geliştirmesi, yaşamı anlamlandırması, yaşamın her alanında var olması için bireye profesyoneller (Uzman Psikolog, Uzman Psikolojik Danışman ve Psikiyatrlar) tarafından verilen (verilmesi gereken) desteklerdir.

Engelli bireye psikolojik destek hizmetini vermek elbette ki çok önemlidir ve asla ihmal edilmemelidir. Benzer şekilde engelli bireyin ailesinin de ruhsal yönden desteklenmesi çok önemlidir. Tüm aile bireylerine (ve özellikle annelere) korku ve kaygıları ile başa çıkabilmeleri, yalnızlık, stres, temel yaşam olayları, topluma dayalı uyum problemleri, iletişim çatışmaları, aile problemleri vb. konularda psikolojik destek hizmetleri sunulmalı, psikolojik

hizmetleri barındırmayan her türlü çalışmanın eksik olduğu ve yetersiz kalacağı unutulmamalıdır.

Gelişmişliğin en önemli ölçütlerinden biri de o toplumun ve ülkenin engelli bireylere ve onların ailelerine verdikleri desteklerdir. Gelişmiş Batı ülkelerine bakıldığında, sosyal devlet ilkesi gereğince bu birey ve ailelerine yönelik farklı uygulamalar yapılmış olduğu, engelli olmayan bireylerle eşit imkan ve fırsatlara sahip olmaları için farklı projeler geliştirildiği görülmektedir. Bu konuda ülkemizde de çeşitli Kamu Kurum ve Kuruluşları, Özel Kuruluşlar, Sivil Toplum Kuruluşları tarafından farklı projeler geliştirildiği, ancak bu çabaların yeterli olmadığı bilinen bir gerçektir. Engellilerin veya ailelerin, toplumun diğer üyeleri tarafından dışlanması, potansiyel suçlu olarak görülmesi, onlara acıma duygusu ile yaklaşılması, engelli birey ve ailelerinin, hizmetlerin yetersizliği nedeniyle ya da hizmetler olsa bile sosyal, psikolojik, sağlık, eğitim, istihdam, ulaşım vb gibi hizmetlere erişimde çeşitli bariyerlerle karşılaşması gibi sorunlar çeşitli derecelerde de hala devam etmektedir. Bu kapsamda engellilerin ve ailelerinin topluma entegrasyonunun ve etkin katılımının sağlanması, çeşitli engellerle karşılaşmalarının önlenmesi, kendilerine ve ailelerine devletin, özel kesimin ve STK'ların verebileceği katkıların daha da artırılması gerekmektedir.

75

Hiç şüphesiz ki engelliler ve aileleri psiko-sosyal destek hizmetlerine daha fazla ihtiyaç duymaktadırlar. Engelli bireyler ve ailelerinin toplumun diğer üyeleri gibi bedensel yönden sağlıklı oldukları kadar ruhsal yönden de sağlıklı olmaları önemlidir. Engelli birey ve ailelerinin zorlanmadan mutlu bir yaşam sürmeleri için sosyal ve psikolojik destek sistemlerinin artırılması elzemdir. Unutulmamalıdır ki; engelli bireyler ve onların aileleri hem toplumun diğer bireyleri tarafından hem de tüm kurum ve kuruluşlardan hak ettikleri değeri görmek, sosyal hayata katılmak ve ruh sağlığı yönünden de sağlıklı olmak istemektedirler.

Bu rapor engelli ailelerinin sosyal ve psikolojik alanda yaşadıkları zorluklar, ihtiyaç duydukları destek mekanizmaları ve çözüm önerilerini ele almak amacıyla, çeşitli disiplinlerden profesyonellerin (PDR Uzmanı ve akademisyen, Uzman psikolog, Uzman hukukçu ve akademisyen), engeli olan birey ve onun ailesi ve RPD öğrencilerinin katılımıyla yapılan bir çalışmanın sonu-

cu olarak yazılmıştır. Söz konusu çalışma iki oturum halinde yapılmış olup, konu çeşitli boyutlarıyla ele alınmıştır.

Çalışmanın sonunda hazırlanan bu rapor, engelli ailelerinin sosyal ve psikolojik alanda yaşadıkları zorluklar, ihtiyaç duydukları destek mekanizmaları ve çözüm önerilerini içermektedir.

Sosyal ve psikolojik destek, hem engelli bireylerin hem de onların ailelerinin sağlıklı, mutlu, üretken bir yaşam sürmelerini sağlamak amacıyla, onların sosyal ve psikolojik yönden iyi olmalarına yönelik önleyici ve düzeltici (tedavi edici) bir dizi faaliyetleri içeren hizmetlerdir. Engelli bireyin olduğu gibi onların ailelerinin de sosyal ve psikolojik yönlerden güçlendirilmesi oldukça önemeli ve gereklidir. Bu rapor, engelli ailelerinin sahip oldukları ya da onlara sunulan sosyal ve psikolojik destek mekanizmalarının yeterliliğini, ailelerin sosyal ve psikolojik yönlerden karşılaştıkları sorun ve zorlukları ve bu sorunların çözülmesine yönelik önerileri ele almaktadır.

Tanımlar:

76

Sosyal Destek: Sosyal destek, bireyin yaşamında önemli bir yere sahip olanlar tarafından verilen desteklerdir. Bireyin çevresinde bulunanların sağladıkları maddi (para, bilgi, zaman vb.) ve maddi olmayan (ait olma, kabul görme, şefkat görme, onaylanma, beğenilme, takdir görme, saygı ve sevgi görme, empati, güven vb.) unsurları içerir. Bu destek sosyal bir varlık olarak bireyin sosyal ihtiyaçlarının doyurulmasında yardımcı olur. Anne, baba, eş, sevgili, arkadaşlar, aile, öğretmenler, akrabalar, komşular, uzmanlar gibi kimseler ve gruplar ise o bireyin sosyal destek kaynaklarını oluşturmaktadır.

Psikolojik Destek: Bireylerin ruhsal yönden sağlıklı olabilmesi için verilen desteklerdir. Bu destek ile bireyin yaşamında gerekli olan ruhsal yeterlilikleri kazanması ve içinde yaşadığı topluma uyum sağlaması amaçlanır. Bireyin yaşamdan tatmin olması ve keyif alması, olumlu bir benlik geliştirmesi, yaşamı anlamlandırması, yaşamın her alanında var olması için bireye profesyoneller (Uzman Psikolog, Uzman Psikolojik Danışman ve Psikiyatrlar) tarafından verilen (verilmesi gereken) desteklerdir.

ÇALIŞTAYDA BELİRLENEN SORUNLAR

1. Engelli ailelerinin sosyal ve psikolojik alanda yaşadıkları zorluklar, ihtiyaç duydukları destek mekanizmaları belirlemek için kapsamlı bir araştırma olmaması.
2. Toplumun engelli birey ve ailesine karşı empati ve duyarlılıkların düşük olması.
3. Engelli ailelerinin birlikte sosyalleşmelerini sağlayacak olanak ve etkinliklerin fazla olmaması.
4. Engelli birey ve engelli ailelerin sosyalleşebilmesi için müze, tiyatro, konser için engelli ailelerine ücretsiz kontenjan olmaması veya yetersiz olması.
5. Ailenin sosyalleşebilmesi için belediyenin evde bakım personelleri tahsis etmemesi, evde terapi yapılması için çalışmaların yetersiz olması.
6. Ailenin sosyalleşebilmesi için engelli bireyi birkaç saatliğine bırakabileceği bir kurumsal yapının olmaması.
7. Engelli birey ve ailelerine uzman klinik psikolog ve uzman psikolojik danışmanlarla düzenli olarak gerek evlerinde gerekse destek merkezlerinde yüz yüze ve/veya Web tabanlı psikolojik yardım uygulamaları ile psikolojik destek sağlamanın yetersiz olması.
8. Engelli ailelerinin sosyal ve psikolojik alanda yaşadıkları zorluklar, ihtiyaç duydukları destek mekanizmaları konusunda üniversitelerle işbirliğinin yetersiz olması.
9. Engelli ailelerinin sosyalleşebilmesi için millet bahçesinde bir hobi bahçesinin olmayışı ve hobi faaliyetlerinin yapılabileceği mekanların ve donatıların bulunmayışı.
10. Bunlara ek olarak; engelli ailelerinin hukuksal haklarının farkındalığının olmaması, fizyoterapi, ergoterapi seanslarının az olması, bilgi evlerinde işitme engellileri için kitap temini, görme engellileri için sesli kütüphane olmayışı, servislerde hosteslerin olmayışı ve servis

personelinin eğitimsiz oluşu, servis araçlarının arkasının engelli birey için olduğunu belirten işaret ve bilgilerin uyarıların olmayışı (engelli servisedir: saygı ve sabrınız için teşekkür ederiz) gibi...

ÇÖZÜM ÖNERİLERİ

1. Engelli ailelerinin sosyal ve psikolojik alanda yaşadıkları zorluklar, ihtiyaç duydukları destek mekanizmaları belirlemek için kapsamlı bir araştırma yapılması.
2. Toplumun engelli birey ve ailesine karşı empati ve duyarlılıkların artırılmasına yönelik çalışmaların artırılması. (Bunun için belediye internet sayfasının kullanılması, animasyon, kısa film, kısa film yarışması, broşür, panel, konferans, duyurular, billboardlar, engelli bireyler için festival - ulusal ve uluslararası işbirlikli - düzenlenilmesi).
3. Engelli ailelerinin birlikte sosyalleşmelerini sağlayacak olanak ve etkinliklerin artırılması: İlçe ve ilçe dışında gezilerin, piknik organizasyonlarının yapılması, Zeytinburnu belediyesinin (Üsküdar belediyesinin Valide Sultan gemisi örneği gibi) etkinlikler düzenlenmesi, tebessüm kafeler açılması, uygun yerlere örneğin Kazlıçeşme tren istasyonunda engelli ailelerin işleteceği yerler açılması, engelli bireylerin ailelerinin sosyal ve ekonomik yönden gelişmesi için kermes düzenlenmesi vb.
4. Engelli birey ve engelli ailelerin sosyalleşebilmesi için müze, tiyatro, konser için engelli ailelerine ücretsiz kontenjan temini.
5. Ailenin sosyalleşebilmesi için belediyenin evde bakım personelleri tahsis etmesi, evde terapi yapılması için çalışmalar (akdemde psikolog ve psikolojik danışmanların hizmetleri sağlıklı bir şekilde sağlanması için sayılarının artırılması, böylelikle ailelere yönelik bireysel ve grup terapilerinin fazlaştırılması).
6. Ailenin sosyalleşebilmesi için engelli bireyi birkaç saatliğine bırakabileceği bir kurumsal yapının oluşturulması.
7. Engelli bebeğe sahip olunacağını bilmesinden itibaren engelli birey ailelerine uzman klinik psikolog ve uzman psikolojik danış-

manlarla düzenli olarak gerek evlerinde gerekse destek merkezlerinde bireysel ve/veya grupta, yüz yüze ve/veya Web tabanlı psikolojik yardım uygulamaları ile psikolojik destek sağlaması. Engelli ve ailelerine yönelik sosyal-psikolojik yönlerden bilgilendirme ve bilinçlendirmeye yönelik faaliyetlerin yapılması, psiko-eğitim gruplarının oluşturulması. Grupta psikolojik danışmaya ağırlık ve önem verilmesi. Böylelikle benzer sorunları yaşayan engelli veya engelli ailesinin benzer sorunları yaşayan diğerleriyle bilgi paylaşımı yapması, grup üyeliği yoluyla daha çabuk ve fazla kabul görmesi, kendini daha iyi tanıması, durumdan dolayı başkalarının nasıl etkilendiğini keşfetmesi, başkalarının kendisini nasıl etkilediğini keşfetmesi, kendi iç dünyasının nasıl engeller oluşturduğunu ortaya çıkarması, ümitvar olması, motive olması vb. sağlanabilir.

8. Sosyal ve psikolojik destek için üniversitelerle işbirliği ile sosyal hizmetler, psikoloji, pdr, psikiyatri öğrencilerinden yararlanılması.
9. Engelli ailelerinin sosyalleşebilmesi için millet bahçesinde bir hobi bahçesinin tahsisi ve hobi faaliyetlerinin yapılabileceği mekanların ve donatıların sağlanması.

79

Bu öneriler, engelli bireylerin ve onların ailelerinin karşılaştıkları sosyal ve psikolojik zorlukların üstesinden gelmek için önemli adımlar atılmasına katkıda bulunacaktır. Bu katkı herkes için önemli bir görev, sorumluluk ve zorunluluktur.

SONUÇ

Engelli olsun veya olmasın sosyal, biyolojik ve psikolojik bir varlık olarak insanın sağlıklı, mutlu ve başarılı bir yaşam sürmesini sağlamak oldukça önemlidir. Engellilik durumundan hem birey hem de ailesi bir çok yönden olumsuz olarak etkilenebilmektedir. Bu rapor, engelli ailelerinin sosyal ve psikolojik alanda yaşadıkları zorlukları, ihtiyaç duydukları destek mekanizmalarını ve çözüm önerilerini içermekte olup, bu alanda iyileştirmeler sağlanabilmesi için; Zeytinburnu Belediyesi tarafından yapılabilecekleri ve yapılması gerekenleri açık ve somut olarak vurgulamıştır.

MASA 9.

**Özel eğitim ve destek
eğitim alanlarında
yaşanan zorluklar ve
çözüm önerileri**

Dr. Öğr. Üyesi Özlem İlker

Arş. Gör. Gülşah Pabuççu

Biruni Üniversitesi Eğitim Fakültesi Özel Eğitim Bölümü

Raportörler: Melek Avcı, Aybige Başaran (*Biruni Üniversitesi
Özel Eğitim Bölümü öğrencileri*)

Katılımcılar: Rabia Şevval Kaya (*AKDEM/Eğitmen*)

Nihat Akpınar (*Engelli Yakını*)

Hüseyin İbrahimioğlu (*Arel Üniversitesi Fizyoterapi ve
Rehabilitasyon*)

Hacı Toprak (*Zeytinburnu Belediyesi Bilgi Evleri Koordinatörü*)

Arzu Demirkol (*Zeytinburnu İlçe Milli Eğitim Müdürlüğü /
Şube Müdürü*)

Serpil Günozt (*Fatma Süslügil İlkokulu*)

Ünsal Sahilli (*Haluk Ündeğer İlkokulu*)

GİRİŞ

Bu rapor, özel eğitim ve destek eğitim hizmetleri alanlarında yaşanan zorlukları ve çözüm önerilerini belirlemek amacıyla, farklı disiplinlerden uzmanların katılımıyla gerçekleştirilmiş bir toplantı sonucunda hazırlanmıştır. Çalışmada, özel eğitim ve fizyoterapi ve rehabilitasyon alanında görev yapan akademisyenler, özel gereksinimli öğrencilerle çalışan öğretmenler, ilçe milli eğitim şube müdürü, bilgi evleri koordinatörü ile Otizm Spektrum Bozukluğu olan bir öğrenci ile bu öğrencinin velisi yer almıştır. Çalışma, iki oturum şeklinde gerçekleştirilmiş; ilk oturumda özel eğitim ve destek eğitim hizmetleri konusunda yaşanan sorunlar hakkında grupta bulunan kişiler görüşlerini ve deneyimlerini paylaşmış; ikinci oturumda ise belirlenen sorunların ortadan kaldırılması için çözüm önerileri sunulmuştur.

Destek eğitim hizmeti, özel gereksinimli bireylerin eğitim gereksinimleri doğrultusunda kendilerine, ailelerine, öğretmenlerine ve okuldaki diğer personele uzman personel ve gerekli araç-gereçlerle sunulan danışmanlık hizmetlerini (Özel Eğitim Hizmetleri Yönetmeliği, 2018) kapsamaktadır. Destek eğitim hizmetlerinin sağlanması, hem öğrenciler hem de öğretmenler için oldukça önemlidir. Destek eğitim hizmetlerinden yararlanan öğrencilerin akademik ve mesleki eğitimlerinde gereksinimlerinin karşılanmasının yanı sıra, bu öğrencilerin problem davranışlarının azaldığı, akranlarıyla ve öğretmenleriyle daha olumlu ilişkiler kurdukları, akran kabullerinin, özgüvenlerinin ve benlik saygılarının arttığı gözlenmektedir. Öğretmenlerin ise mesleki doyumlarının arttığı, farklı öğretim yöntem ve teknikleri geliştirebildikleri görülmektedir. Ayrıca, destek eğitim hizmetleri uygun şekilde yürütüldüğünde, özel gereksinimli öğrenciler ile bu öğrencilerin akranları, öğretmenleri, aileleri ve okul yöneticilerinin işbirliği içinde çalışmakta ve daha olumlu bir okul iklimi oluşmaktadır (Birlikte başarırız: Bütünleştirme kapsamında eğitim uygulamaları öğretmen kılavuz kitabı, 2013). Özel eğitim kapsamında sağlanacak destek eğitim hizmetlerinde farklı disiplinlerden uzmanlar birlikte çalıştığında olumlu okul iklimi oluştuğunda kaynaştırma eğitiminin de daha etkili bir şekilde uygulanabileceği belirtilmektedir (Batu, 2000).

Tanımlar:

1. **Özel eğitim.** "Bireysel ve gelişim özellikleri ile eğitim yeterlilikleri açısından akranlarından anlamlı düzeyde farklılık gösteren bireylerin eğitim ve sosyal ihtiyaçlarını karşılamak üzere geliştirilmiş eğitim programları ve özel olarak yetiştirilmiş personel ile uygun ortamlarda sürdürülen eğitimidir (Özel Eğitim Hizmetleri Yönetmeliği, 2018).
2. **Destek eğitim hizmeti.** "Özel eğitim ihtiyacı olan bireylerin eğitim ihtiyaçları doğrultusunda kendilerine, ailelerine, öğretmenlerine ve okuldaki diğer personele uzman personel ve gerekli araç-gereçlerle sunulan danışmanlık hizmetleridir (Özel Eğitim Hizmetleri Yönetmeliği, 2018).

ÇALIŞTAYDA BELİRLENEN SORUNLAR

1. **Ebeveynlerin, akranların, öğretmenlerin ve okul yöneticilerinin bilgi eksikliği.** Özel eğitim ve destek eğitim hizmetleri konusunda özel gereksinimli öğrencilerin annelerinin ve babalarının, öğretmenlerinin, arkadaşlarının, okul müdür ve müdür yardımcılarının özel eğitim ve destek eğitim hizmetlerinden nasıl yararlanacakları konusunda bilgilerinin sınırlı olması.
2. **Farklı disiplinlerdeki uzmanların işbirliği içinde olmaması.** Özel gereksinimli öğrencilerin yalnızca özel eğitim uzmanlarından eğitim almaları, farklı gereksinimleri için diğer uzmanlara erişimlerinin sınırlı olması ve uzmanların işbirliği yapmamaları.
3. **Özel eğitim sınıflarındaki güçlükler.** Genel eğitim okulları içerisinde yer alan özel eğitim sınıflarında farklı engel türünden ve derecesinden öğrencilerin bir arada bulunması ve bu öğrencilere yönelik eğitsel düzenlemelerin tam olarak yapılmaması, hafif düzeyde olan öğrencilerin de özel eğitim sınıfına yerleştirilmesi ve hafif düzeyde olan öğrencilerin özellikle problem davranışlar açısından orta ve ağır düzeyde olan öğrencilerden olumsuz etkilenmesi.

4. Destek eğitim hizmetlerinin yalnızca okulla sınırlandırılması.

Özel gereksinimli öğrencilere sağlanması gereken destek eğitim hizmetlerinin yalnızca okullardaki hizmetlerle sınırlı olduğunun düşünülmesi, ailenin sürece dâhil edilmemesi ya da çok az dâhil edilmesi.

5. Toplumsal bilincin sağlanamaması. Özel gereksinimli bireylerle aynı ortamların paylaşılabilmesi, özel gereksinimli bireylere yönelik fiziki sorunların (asansör, rampa eksikliği, şehir planlamasındaki sorunlar vb.) yanı sıra tipik gelişim gösteren bireylerin özel gereksinimli bireylere karşı tutum ve davranışlarının uygun olmaması.

6. Değerlendirme ve tanılama süreçlerindeki aksaklıklar. Özel gereksinimli bireylerin ebeveynlerinin çocuklarının durumlarını kabul etmekte güçlük çekmeleri sonucunda bu çocukların hiç tanı almamaları ya da geç tanı almaları ve bunun sonucunda özel eğitim ve destek eğitim hizmetlerinden yararlanamamaları, yanlış tanıların konulması.

7. Lisans programlarında özel eğitimle ilgili derslerin sınırlı olması. Özellikle öğretmenlikle ilgili lisans programlarında özel eğitimle ilgili bir ya da iki dersin olması ve öğretmenlerin özel gereksinimli öğrencilerle ilgili çok az bilgiyle mezun olmaları.

ÇÖZÜM ÖNERİLERİ

1. Ebeveynlerin, akranların, öğretmenlerin ve okul yöneticilerinin bilgi eksikliği. Özel gereksinimli çocuğu olan annelere ve babalara, bu çocuklarla çalışan öğretmen ve okul yöneticilerine, çocukların engel türü ve derecesine göre, bağlı bulundukları il ve ilçe dâhilinde hangi özel eğitim hizmetlerinden yararlanabileceklerine ilişkin seminerler ve hizmet içi eğitimler verilebilir. Tipik gelişim gösteren öğrencilere akran öğretimi konusunda bilgi verilebilir, sınıf öğretmenleri davranış yönetimi, materyal hazırlama vb. konularda özel eğitim uzmanlarından danışmalık alabilir. Belediyelere bağlı bir birim oluşturulup seminerler ve eğitimler bu birim üzerinden yürütülebilir. Ayrıca, tüm eğitim-öğretim sürecine yayılacak şekilde tipik

gelişim gösteren öğrencilere, öğretmenlere ve okulda görevli olan tüm personele farkındalık ve empati çalışmaları yaptırılabilir. Öğretmenlerin engellilikle ilgili projelerde yer almaları desteklenebilir.

2. **Farklı disiplinlerdeki uzmanların işbirliği içinde olmaması.** Özel eğitim uzmanları ile ergoterapistler, dil ve konuşma terapistleri, od-yologlar, psikologlar gibi uzmanlar işbirliği yaparak özel gereksinimli öğrenciler için birlikte hareket etmelidirler. Özel eğitim merkezlerinde, örneğin AKDEM gibi kurumlarda üniversitelerle işbirliği yapılarak Özel Eğitim Öğretmenliği, Dil ve Konuşma Terapistliği, Odyoloji, Ergoterapi, Psikoloji bölümlerinden stajyer öğrenciler alınabilir; bir yasal düzenlemeyle bu uzmanların birlikte çalışma zorunluluğu getirilebilir.
3. **Özel eğitim sınıflarındaki güçlükler.** Genel eğitim okullarında özel eğitim öğretmenlerinin/uzmanlarının istihdam edilmesi ve bu öğretmenlerin/uzmanların kaynaştırma öğrencileriyle normal öğretim süresinin dışındaki sürelerde destek eğitim odasında çalışması sağlanabilir. Özel eğitim sınıfında öğrenim gören öğrenciler zaman zaman genel eğitim sınıfındaki etkinliklere katılabilir. Üniversitelerde “gölge öğretmenlik” ön lisans programı açılabilir ve okullara gölge öğretmenler atanabilir. Okullarda birden fazla özel eğitim sınıfı oluşturulup bu sınıfların her birine benzer özellikleri olan özel gereksinimli öğrenciler yerleştirilebilir.
4. **Destek eğitim hizmetlerinin yalnızca okulla sınırlandırılması.** Özel gereksinimli öğrencilerin gelişimlerinin desteklenmesi ve hızlanması için çocuğun devam ettiği genel eğitim okulundaki öğretmenleriyle özel eğitim öğretmen/öğretmelerinin ve ebeveynlerin düzenli aralıklarla bir araya gelip öğrencilerin evde ve okulda yaşadıkları sorunlar, eğitsel performansları, ev içinde nasıl desteklenebilecekleri gibi konular görüşülmelidir. Bu görüşmeler telefon aracılığıyla d yürütülebilir; fakat en azandaı ayda bir düzenli toplantılar yapılmalı, gerekli durumlarda özel eğitim uzmanları ve/veya genel eğitimdeki öğretmenler ev ziyaretleri yaparak öğrencilere ve aileye gerekli konularda destek olmalıdırlar.

- 5. Toplumsal bilincin sağlanamaması.** Belediyelerin deneyimlerini birbirlerine aktararak toplumun bilinçlendirilmesi konusunda ortak hareket etmeleri; yalnızca belediye düzeyinde değil, şehir planlamaları yapılırken özel gereksinimli bireyler de göz önünde bulundurulabilir; bu konuda sosyal politikalar geliştirilip uygulanabilir. “Engelsiz Yaşam” alanları kurularak festivaller düzenlenip özel gereksinimli bireylerle tipik gelişim gösteren bireyler bir araya gelebilir ve bu da toplumsal bilincin ve toplumsal kaynaşmanın oluşmasını sağlayabilir. Üniversitelerde politikacılar, akademisyenler, doktorlar, öğretmenler, aileler gibi grupların bir arada olabilecekleri etkinlikler düzenlenebilir. Belediyeler özel eğitimle ilgili tüm bilgilere erişilebilecek bir birim oluşturabilir ve toplum tüm üyeleri bu birimden gerekli bilgileri edinebilir. TV ve internette özel gereksinimli bireyler hakkında farkındalık yaratmak ve empati oluşturmak amacıyla kamu spotları, reklamlar yayınlanabilir, bu kamu spotlarında ve/veya reklamlarda özel gereksinimli bireyler rol alabilir. Özel eğitim kurumlarının yakınlarına levhalar konularak özel gereksinimli bireylerle ilgili çalışmaların yapıldığına dikkat çekilebilir. Belediyelere bağlı ailelerin özel gereksinimli çocuklarını bırakabilecekleri oyun alanları oluşturulabilir, özel gereksinimli bireylere özel spor, ergoterapi ve duyu bütünleme merkezleri açılabilir.
- 6. Değerlendirme ve tanılama süreçlerindeki aksaklıklar.** Tüm öğrenciler, okul öncesi, ilköğretim ve ortaöğretim kademelerindeki okullara yerleştirilmeden ilgili uzmanlar tarafından değerlendirilebilir, bunun için her okulda bir birim kurulabilir. E- devlet gibi bir değerlendirme ve tanılama sistemi oluşturularak öğrencilerin tüm eğitim ve tıbbi geçmişleri, öğrenciye yapılan standart testler, farklı değerlendirmelere ilişkin belgeler bu sistemde kayıtlı olabilir. Böylece, öğrenciyle çalışacak olan her öğretmen ya da uzman, öğrencinin durumuyla ilgili ayrıntılı bilgilere kolayca ulaşabilir.
- 7. Lisans programlarında özel eğitimle ilgili derslerin sınırlı olması.** Sınıf Öğretmenliği, Okul Öncesi Öğretmenliği, Matematik Öğretmenliği, İngilizce Öğretmenliği gibi lisans programlarının öğretim

programlarına özel eğitim ve destek eğitim hizmetleri, özel gereksinimli öğrencilere yaklaşım, engel türüne ve derecesine göre öğretim gibi konularla ilgili zorunlu dersler eklenebilir; lisans öğrencilerinin özel eğitim kurumlarında gözlem ve uygulama yapmaları sağlanabilir. Ayrıca, özel gereksinimli bireylerle ilgili yapılmış olan lisansüstü tezler, Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığına gönderilerek araştırma sonuçları değerlendirilebilir.

SONUÇ

Özel eğitim ve destek eğitim hizmetleri, hem özel gereksinimli öğrencilerin hem bu öğrencilerin akranlarının hem de bu öğrencilerle çalışan öğretmenlerin ve yöneticilerin daha sağlıklı etkileşim kurmalarını ve işbirliği içerisinde çalışmalarını gerektiren önemli hizmetlerdir. Bu hizmetlerin etkin bir şekilde sunulabilmesi için bazı zorlukların aşılması ve belirlenen çözüm önerilerinin hayata geçirilmesi gerekmektedir. Bu çalışmada belirlenen sorunlar, ebeveynler, öğretmenler, akranlar ve okul yöneticilerinin bilgi eksikliğinden disiplinler arası işbirliğinin eksikliğine, destek eğitim hizmetlerinin yalnızca okulla sınırlandırılmasından toplumsal bilinç eksikliğine kadar geniş bir yelpazeye yayılmaktadır. Ayrıca, değerlendirme ve tanıma süreçlerindeki aksaklıklar ile öğretmenlik lisans programlarındaki özel eğitimle ilgili derslerin yetersizliği, mevcut sorunların çözümünde öncelikli olarak ele alınması gereken konulardır. Tüm bu çalışmaların koordineli bir şekilde yürütülmesi, özel eğitim alanında kalıcı iyileştirmelerin sağlanmasına olanak tanıyacak ve bireylerin ihtiyaçlarına daha etkin bir şekilde yanıt verilmesini mümkün kılacaktır. Bu süreçte, birey odaklı bir yaklaşımla hareket edilmesi, sürdürülebilir sonuçlar elde edilmesinde belirleyici olacaktır.

87

KAYNAKÇA

Batu, E. S. (2000). Kaynaştırma, destek hizmetler ve kaynaştırmaya hazırlık etkinlikleri. *Özel Eğitim Dergisi*, 2(4), 35-45.

Birlikte başarırız: Bütünleştirme kapsamında eğitim uygulamaları öğretmen kılavuz kitabı (2013). Capita International Development.

Özel Eğitim Hizmetleri Yönetmeliği (2018). <https://www.mevzuat.gov.tr/mevzuat?Mevzuat-No=24736&MevzuatTur=7&MevzuatTertip=5>

MASA 10.

**Dil, konuşma ve iletişim
becerisi alanlarında
yaşanılan zorluklar ve
çözüm önerileri**

Dr. Öğr. Üyesi Fenise Selin Karalı
*Biruni Üniversitesi Sağlık Bilimleri Fakültesi
Dil ve Konuşma Terapisi (İngilizce) Bölümü*

Raportörler: Dilara Benöz, Sultan Özdemir, Sümeyye Sezgin
(Biruni Üniversitesi Dil ve Konuşma Terapisi Bölümü Öğrencileri)

Katılımcılar: Dr. Öğr. Üyesi Samet Tosun *(Biruni Üniversitesi Dil ve
Konuşma Terapisi Bölümü)*

Burçin Bağcı *(Zeytinburnu Belediyesi Çevre Koruma ve
Kontrol Müdürlüğü)*

Asena Poyraz *(Bozkurt İlkokulu)*

Zılan Ergün *(Arel Üniversitesi Öğrencisi)*

Pınar Aydoğan *(Engelli Yakını)*

Pınar Taş *(Engelli Yakını)*

Muhammet Güler *(Engelli)*

Alev Aygündüz *(Engelli Yakını)*

GİRİŞ

Bu rapor, rehabilitasyon olanaklarının yeterliliği, yaşanan zorluklar ve çözüm önerilerini ele almak amacıyla, çeşitli disiplinlerden profesyonellerin katılımıyla hazırlanan bir çalışmanın sonucu yazılmıştır. Dil ve konuşma terapisti, mühendis, engelli yakınları ve sağlık bilimleri eğitimi gören öğrencilerden oluşan bir grup, iki oturumda beyin fırtınası yaparak mevcut durumun analiz yapmıştır. Grup üyelerinin ortak kararı ile yazılan bu rapor, farklı uzmanlık alanlarından gelen katılımcıların gözlemleri, deneyimleri ve önerileri doğrultusunda hazırlanmıştır.

Bu rapor, engelli bireylerin iletişime bağlı olarak yaşam kalitesini artırmak ve rehabilitasyon sürecinde karşılaşılan zorlukların üstesinden gelmek için öneriler içermektedir. Ayrıca engelli bireylerin ve onlara bakım sağlayan kişilerin ihtiyaçları göz önünde bulundurularak, karşılaşılan sorunların çözülebilmesi yapılması gerekenleri ele almaktadır.

ÇALIŞTAYDA BELİRLenen SORUNLAR

Çalıştayın bu oturumunda, aşağıda belirtilen alt başlıklar çerçevesinde çeşitli sorunlar ele alınmış, katılımcılar görüşlerini ifade etmiş ve çözüm önerileri geliştirilmiştir.

Belirlenen Problemler:

1. Bilgi ve farkındalık eksikliği
2. Yanlış tanılama ve raporlama
3. Dil ve konuşma terapisine erişim sıkıntısı
4. Bütçe problemleri
5. DKT için randevu listesi
6. DKT için multidisipliner çalışma

ÇÖZÜM ÖNERİLERİ

1. **Bilgi ve Farkındalık Eksikliği:** Katılımcılar, engelli bireyler hakkında bilgi ve farkındalık eksikliğine ilişkin bazı sorunları dile getirmişlerdir.

Bu eksiklik, toplumsal eşitsizliklere yol açmakta ve engelli bireylerin topluma tam katılımını engellemektedir. Ailelere yönelik seminerler düzenlenmesi, engelli bireylerin yaşamlarına dair daha fazla bilgi edinmelerine ve empati geliştirmelerine yardımcı olabilir. Ayrıca, kısa filmler aracılığıyla toplumu bilgilendirmek, engelli bireylerin karşılaştığı zorlukları ve potansiyellerini görsel olarak aktarmak etkili bir farkındalık aracı olacaktır. Engellilikle ilgili güncel sorunlar ve çözüm önerilerinin tartışıldığı sempozyumlar düzenlenmesi, hem akademik hem de toplumsal düzeyde daha geniş bir farkındalık yaratabilir.

Engelli bireylerin aileleri, çocuklarının dil ve konuşma bozukluklarını erken dönemde fark etmekte zorlanabilmektedir; bu da müdahale sürecinin gecikmesine yol açmaktadır. Ailelere yönelik bilinçlendirme çalışmaları, erken teşhis ve müdahale süreçlerini hızlandırarak çocukların gelişimini destekleyecek önemli adımların atılmasına olanak tanıyabilir.

91

- 2. Yanlış Tanılama ve Raporlama:** Dil ve konuşma terapisti sayısının yetersizliği, engelli bireylerin aileleri tarafından dile getirilen önemli bir sorun olmuştur. Aileler, terapistlerin kalitesizliği ve yanlış tanılamalar hakkında endişelerini belirtmişlerdir. Bu sorunun çözülmesi adına kurumlarda daha fazla terapist istihdam edilmesi önerilmektedir. Ancak, dil ve konuşma terapistlerinin ulaşamadığı pek çok yer olduğu için, doğru ve güvenilir terapistlere erişim konusunda ciddi zorluklar yaşanmakta olduğu ifade edilmiştir.

Terapi sürelerinin uzatılmasının, doğru tanılama ve tedavi sürecine katkı sağladığı vurgulanmıştır. Uzun terapi süreleriyle daha verimli sonuçlar elde edilmesi sağlanabilir.

Terapistlere yönelik doğru eğitimler verilmesi, terapilerin kalitesini artıracaktır. Bu noktada, dil ve konuşma terapistlerinin sayısı kadar niteliği de son derece önemlidir.

- 3. Dil ve Konuşma Terapisine Erişim Sıkıntısı:** Engelli bireylerin aileleri, ihtiyaç duydukları dil ve konuşma terapilerine ulaşmada

zorluk yaşadıklarını ifade etmişlerdir. Belediyelerde dil ve konuşma terapistlerinin atanması, terapilerin daha erişilebilir hale gelmesini sağlayacak ve engelli bireylerin erken teşhisle tedavi süreçlerine daha kolay erişmelerini mümkün kılacaktır. Belediyeler, bu hizmeti sağlayarak farkındalık yaratabilir ve daha geniş kitlelere ulaşılmasına katkı sağlayabilir. Aileler, terapi saatlerinin az olmasının ilerlemelerini engellediğinden söz etmişlerdir. Terapi sürelerinin arttırılması, tedavi sürecini hızlandırarak bireylerin gelişimini olumlu yönde etkileyecektir. Bu aynı zamanda tedaviye daha derinlemesine odaklanılmasını ve bireysel ihtiyaçlara uygun daha etkili bir yaklaşım benimsenmesini sağlayacaktır.

- 4. Bütçe Problemleri:** Engelli bireylerin aileleri, terapi seanslarının maliyetlerinden şikayetçi olduklarını dile getirmişlerdir. Ücretsiz seanslar mevcut olsa da, bu seansların yeterli olmadığı ve ek seans almak için bütçelerinin zorluklarla karşılaştığı belirtilmiştir. Seans sürelerinin uzatılması ve belediye ya da farklı kurumlar tarafından sağlanacak bütçe yardımları, bu sorunun çözülmesine katkı sağlayabilir. Ayrıca, belirli bir gelir seviyesinin altındaki ailelere yönelik indirimli terapi hizmetleri sunulması önerilmektedir. Belediyeler, dil ve konuşma terapisi seanslarını finanse edebilecek sosyal yardım fonları oluşturabilir ve bu fonlardan yararlanmak isteyen ailelere başvuru süreci sunarak terapiye erişimlerini kolaylaştırabilir. Bu tür destekler, engelli bireylerin gelişim süreçlerinin kesintiye uğramadan devam etmesine yardımcı olacaktır.
- 5. DKT İçin Randevu Listesi:** Zeytinburnu'ndaki engelli bireyler için Dil ve Konuşma Terapisi (DKT) hizmetlerine kolay erişim sağlanabilmesi amacıyla bir terapist listesi oluşturulması önemlidir. Bu liste, ailelerin ve engelli bireylerin ihtiyaç duydukları terapi hizmetine hızlı bir şekilde ulaşmalarını sağlayarak tedavi süreçlerinin aksamasını önleyecektir. Ayrıca, engelli bireylerin farklı terapistlere yönelik seçenekleri görmesi, daha uygun ve erişilebilir terapi imkanlarına yönelmelerini kolaylaştıracaktır. Zeytinburnu'ndaki DKT listesinin oluşturulması, belediyenin daha etkili ve koordineli bir hizmet

sunmasını sağlayacaktır.

- 6. DKT İçin Multidisipliner Çalışma:** Dil ve konuşma terapisi sürecinde multidisipliner çalışma büyük bir önem taşımaktadır. Birden fazla uzmanlık alanının işbirliğiyle engelli bireylerin tedavi ve gelişimi daha etkili hale gelecektir. Multidisipliner bir yaklaşım, terapinin yalnızca dil ve konuşma üzerine odaklanmaktan öte, aynı zamanda bireyin duygusal, bilişsel ve sosyal gelişimini de destekleyecek şekilde kapsamlı bir tedavi süreci oluşturacaktır. Sonuç olarak, daha bütünsel bir tedavi süreci ve daha başarılı sonuçlar elde edilecektir.

SONUÇ

Bu çalıştay, engelli bireylerin Dil ve Konuşma Terapisi hizmetlerine daha kolay erişimini sağlamak, ailelerin bilinçlendirilmesi ve toplumsal farkındalık oluşturulması amacıyla düzenlenmiştir. Hedefimiz, engelli bireylerin gelişim süreçlerinde karşılaştıkları zorlukları ve ihtiyaçlarını daha iyi anlayarak, DKT hizmetlerinin artırılmasına yönelik somut öneriler geliştirmektir. Ayrıca, belediyelerin engelli bireylere yönelik daha kapsamlı ve erişilebilir çözümler sunmalarını teşvik etmek de amaçlanmıştır.

93

Çalıştayda konuşulanlar, altı ana başlık altında ele alınmıştır: Bilgi ve farkındalık eksikliği, Yanlış tanılama ve raporlama, Dil ve konuşma terapisine erişim sıkıntısı, Bütçe problemleri, DKT için randevu listesi ve Multidisipliner çalışma. Katılımcılar, terapist sayısının ve kalitesinin artırılması gerektiğini vurgulamış, ayrıca terapilerin sürelerinin uzatılması gerektiğini belirtmişlerdir. Maddi imkanları sınırlı aileler için terapi finansmanının bir engel oluşturduğu ifade edilmiştir. Belediyelerin bu konuda daha fazla destek sunması gerektiği sonucuna varılmıştır.

Ayrıca, rehabilitasyon merkezlerinde engelli bireylerin herhangi bir sınıflandırma yapılmaksızın eğitim almasının yetersizliği de dile getirilmiştir. Multidisipliner çalışmaların önemine değinilmiş ve dil ve konuşma terapistlerinin diğer uzmanlık alanlarıyla işbirliği yaparak daha etkili sonuçlar alacağı ifade edilmiştir. Bu bulgular, engelli bireylerin dil ve konuşma terapisine erişimlerinin iyileştirilmesi için belediyeler ve toplumsal paydaşların birlikte hareket etmeleri gerektiğini göstermektedir.

